

Fråga man inget - får man inget veta

En kvalitativ och kvantitativ intervjustudie med 50 ungdomar

“De måste sluta tänka på allt med ekonomi och pengar och tänka på vad som är bäst för barnet. Det spelar ingen roll hur mycket eller litet pengar de satsar, det är ändå situationen som förbättrar det, det är inte pengarna.”

Innehållsförteckning

Inledning	3
Varför en rapport?	4
Hur vi gick tillväga	6
Ungdomars verklighet	8
Vad ungdomar vill ha i mötet med vuxna	10
- Socialtjänst	10
- Skolan	18
- Psykiatri och Missbruksvården	25
- Barnets rättigheter	28
- Förändringar	30
Referensgruppsarbete	33
- Skolan	33
- Checklista för socialtjänsten	34
- Checklista för psykiatri och missbruksvården	36
- Barnkonventionen	37
Hur kan vi förändra?	39
- Inledning	39
- Socialtjänst	40
- Psykiatri och missbruksvård	43
- Skola	45
- Politiker	48
Till till dig som medmänniska	49

Foto framsidan: Ella Desurmont

Alla andra foton: Maskrosbarn

Rapporten finns på vår hemsida:

www.maskrosbarn.org

Maskrosbarn är en ideell förening som arbetar med att förbättra uppväxtvillkoren för ungdomar som lever med föräldrar som missbrukar eller föräldrar som är psykiskt sjuka.

Med den här rapporten vill vi lyfta fram barnens och ungdomarnas egna röster, idéer och förändringsförslag och öka professionellas kunskap om barns och ungdomars egna behov och åsikter. Målet är att rapporten ska bidra till att barns och ungdomars delaktighet i frågor som berör dem ökar.

Vi har genomfört kvalitativa intervjuer med 50 ungdomar mellan 14-19 år som lever i familjer med missbruk och psykisk sjukdom. Studien är unik och har ett mycket stort urval. Vi har även arbetat med tre referensgrupper med 16 deltagande ungdomar under ett år. Referensgrupperna har bland annat fått skapa en egen stödgrupp, gjort en checklista till socialtjänsten, psykiatrin samt missbruksvården och arbetat med hur vuxna på ett bättre sätt kan sprida kunskap om barnkonventionen.

Resultatet visar att 94% av de tillfrågade ungdomarna inte känner till barnkonventionen eller sina rättigheter. 80% av ungdomarna har inte fått berättat för sig vad deras förälder har för sjukdom, diagnos eller problematik av en vuxen. 73% av ungdomarna tycker inte att vuxna lyssnar på deras behov och rättigheter.

Vi har undersökt hur de tillfrågade ungdomarna vill bli bemötta, få information av professionella samt hur miljön ska vara när de kommer i kontakt med myndigheter eller vårdgivare.

En majoritet av de tillfrågade ungdomarna har dåliga erfarenheter av de bemötande och stöd de har fått från professionella vuxna – men de har många kloka idéer om förändringsmöjligheter och det är främst det som vi vill lyfta fram i den här rapporten. Ungdomarna lyfter vikten av miljön och inredningen under alla former av stödsamtal – för att skapa trygghet och ge möjlighet för tillitsfulla samtal. Ungdomarna återkommer också till att det inte alltid handlar om resurser utan om vuxnas tid, engagemang och genuina intresse för dem som människor. Ungdomarna beskriver att de vill bli bemötta med respekt, värme och ”med öppna armar”. Ungdomarna säger själva att de skulle vilja att kommunikationen och samarbetet mellan ungdomar och myndigheter skulle vara bra för att slippa missuppfattningar om varandra.

Varför en rapport?

Syftet med rapporten är dels att lyfta fram ungdomarnas egna röster, idéer och förändringsförslag och dels att öka professionellas kunskap om barns och ungdomars egna behov och åsikter. Målet är att rapporten ska bidra till att barns och ungdomars delaktighet i frågor som berör dem ökar.

Maskrosbarn är en ideell förening som sedan 2005 har haft som uppdrag att förbättra levnadsvillkoren för barn som växer upp med föräldrar som missbrukar eller är psykiskt sjuka. Maskrosbarn arbetar med utbildningar, lägerverksamhet, stödgrupper, stöd genom internet och informationsspridning. Under åren har vi mött 1000-tals ungdomar i mycket utsatta livssituationer. I mötet med vår målgrupp har vi sett många exempel på att barn inte blir lyssnade på, tagna på allvar, inte respekteras och att deras rättigheter kränks eller förbises av vuxna.

Under Maskrosbarns sommarläger 2010 bad vi 65 ungdomar att skriva frågor om allt de undrade över. Vi märkte då att de tillfrågande ungdomarna hade stora brister i sin kunskap om bland annat sina rättigheter, lagar och information om föräldrarnas sjukdom. Frågepasset väckte stor frustration hos personalen. De ungdomar som kanske behöver kunskapen om sina rättigheter allra mest, på grund av sina utsatta situationer och många möten med myndigheter och vårdgivare, vet knappt någonting om sina rättigheter.

Vi möter också många professionella vuxna som upplever att de arbetar enligt barnkonventionen och följer socialtjänstlagarna, men den upplevelsen har inte alls vår målgrupp. Vi upplever att kommunikationen mellan professionella och ungdomar ofta är mycket bristfällig och resulterar i att ungdomar som står helt utan kunskap om sina rättigheter och utan information, känner sig missuppfattade och kränkta av vuxenvärlden. Hur ska man som ungdom kunna hävda sina rättigheter om man inte vet vad man har rätt till? Det resulterar också i vuxna som vill väl, men som inte når fram på grund av okunskap, brist på resurser och tid.

I Sverige finns ett flertal lagar och bestämmelser för att stärka barns skydd och att föra deras röst på tal. Lagar och bestämmelser som vi anser har ett stort tolkningsutrymme och som många gånger förbises.

Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling 1989 och det är en del av den internationella folkrätten. Barnkonventionen har 4 huvudprinciper. De är **2 §** Alla barns lika värde. **3 §** Barnens bästa ska komma i främsta rummet. **6 §** Barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. **12 §** Barns rätt att göra sin röst hörd och vara delaktig. Sverige antog konventionen 1990.

Den 1 Januari 2010 antogs förändringar i hälso- och sjukvårdslagen som säger att man särskilt ska beakta barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder har en

psykisk sjukdom, missbrukar alkohol eller droger, eller har en allvarlig fysisk sjukdom. (Socialutskottets betänkande 2009/10:SoU3)

I Socialtjänstlagen 11 Kapitlet

Handläggning av ärenden står det:

10 § Barn som har fyllt 15 år har rätt att själva föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag. Barn som är yngre bör höras, om det kan vara till nytta för utredningen och barnet inte kan antas ta skada av det.

Vid en sådan utredning som avses i **2 §** om behov av ingripande till ett barns skydd eller stöd får barnet höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Detsamma gäller vid en utredning på socialnämndens initiativ om överflyttning av vårdnaden enligt **6 kap. 7** eller **8 §** föräldrabalken. Lag (2010:741).

Vi har under åren träffat många ungdomar som inte har fått göra sina röster hörda och där deras bästa inte har kommit i främsta rummet i kontakten med myndigheter och vårdgivare. Ett exempel som upprör oss och som är en del av orsaken till varför vi valde att göra denna studie ska vi beskriva nedan.

Berättelsen om Lina

Vi träffade Lina första gången när hon var 15 år gammal. Efter en orosanmälan från oss jourhemsplacerades hon och har idag bytt jourhem tre gånger. Det sista året har hon spenderat i ett av dem. Både Lina och jourhemmet vill att hon ska familjehemsplaceras där men socialkontoret nekar med argumentet att inte familjehemsplacera i just det hemmet, detta trots att jourhemmet har andra familjehemsplacerade barn. Kommunen vill istället att Lina ska flytta till eget boende, något som Lina

Varje färg i dessa armband symboliserar barnkonventionens alla artiklar. Våra barn och ungdomar har fått göra sitt eget armband där de själva har fått välja de artiklar som är viktigast för dem.

inte vill på grund av att hon vill ha tryggheten av att bo i en familj och för en gång skull slippa ta hand om sig själv.

Lina är en av många ungdomar som flyttas runt och där vi upplever att ungdomarna inte får sina åsikter respekterade av vuxna, inte blir tagna på allvar och där deras liv helt ligger i händerna på den socialsekreteraren de blir tilldelad i den kommunen där de bor och hur de tolkar socialtjänstlagens många ”bör”. Linas och många andra ungdomars bästa kommer inte i främsta rummet i en myndighet där resurser, socialsekreterarens tolkningar, hög arbetsbelastning, få vuxna som vill vara familjehem till tonåringar och prioriteringar av politiker – styr och kommer i främsta rummet.

Hur vi gick tillväga

I rapporten har vi gjort femtio semistrukturerade intervjuer med ungdomarna samt en kvantitativ del för att mäta statistiska resultat. I den kvalitativa delen av intervjun strävade vi efter öppna frågor med utrymme för ungdomarna att själva styra sina svar.

Alla ungdomar har varit på ett eller flera sommarläger hos oss och har kommit i kontakt med vår organisation av fri vilja, ingen ungdom har varit hos oss genom placering eller insats – de kan själva välja om de vill avsluta kontakten med oss. Alla ungdomar ställde upp på intervjuerna på grund av att de själva ville. De 50 ungdomarna bor i hela Sverige med stor spridning mellan större städer, mindre orter och landsbygd från Malmö till Kiruna. Ungdomarna är mellan 14-19 år och de flesta är mellan 15-17 år.

Det förhållningssätt som vi har haft under arbetet med rapporten är något som följer med i all verksamhet på Maskrosbarn. Idéen till rapporten uppkom från vår egna målgrupp och deras behov. Alla projekt som vi arbetar med bygger på att vi ser och hör vilka behov som finns hos de ungdomar vi har regelbunden kontakt med. Det vi skriver i rapporten är även det vi jobbar med dagligen i vår kontakt med ungdomarna, att stärka ungdomarna och låta dem komma till tals och att visa dem att deras röst är viktig. Genom det här projektet har vi lyft barns rättigheter och delaktighet inte endast genom att föra fram kunskap till professionella om vad ungdomar vill ha och behöver av vuxna, utan även genom att projektet bygger på det ungdomarna sagt. Vi vill lyfta DERAS röst och låta den här rapporten vara deras sätt att närma sig vuxna på deras villkor, som förhoppningsvis bidra till en förändring. En förförståelse inom ämnesområdet och dess problematik i praktiken fanns alltså långt innan rapportens start.

Arbetet med referensgrupperna

Vi har haft tre referensgrupper med totalt 16 ungdomar mellan 14-19 år. Alla tre grupper är även stödgrupper som träffas en gång i veckan hos oss, grupperna leds av två ledare. En av grupperna har arbetat med referensgruppsarbetet i två terminer och de andra två grupperna har arbetat i en termin vardera. Syftet med referensgrupperna är att göra ungdomarna delaktiga och ur ett ungdomsperspektiv ta fram konkreta verktyg för professionella vuxna i deras arbete med barn och ungdomar. Referensgruppsarbetet har genomförts kontinuerligt med träffar cirka en gång i månaden. Referensgruppsarbetet har innehållit skapande och kreativa uppgifter där delaktighet och eget tänkande från gruppen har varit i fokus. Vi har valt att arbeta med skapande och kreativa uppgifter för att väcka deltagarnas motivation och intresse samt gett dem möjlighet att tänka fritt och känna sig delaktiga i processen. Vi har sammanställt och analyserat allt material och även fotat allt arbete och vissa av dessa finns som bilder i den här rapporten.

*Underbara bilder från våra sommarläger på vår gård i Hälsingland.
Ovärderliga minnen som ungdomarna bär med sig när de kommit hem.*

Ungdomarnas verklighet

Genom citaten nedan vill vi visa på vilka livssituationer de tillfrågande ungdomarna lever i, citaten speglar deras vardag. Denna förståelse är viktig för fortsatt läsning om resultatet i rapporten.

Hur känns det att hon berättade det efter sju år?

Jag vet faktiskt inte för att ibland så har det vart så hemligt och sedan så har jag bott med min pappa mycket så jag har inte sett så mycket av min mamma förutom när det har hänt såna saker som att hon har försökt ta sitt liv och vi har fått ett samtal från psyket. Så jag har aldrig riktigt förstått att man kan vara sjuk, alltså att man har en sjukdom som leder till att man vill ta livet av sig...

Hur tycker du att det har varit för dig då?

Det har varit väldigt jobbigt. Det har det. Jag har varit väldigt rädd och man vet inte hur det ska... i akutsituationerna har man inte vetat hur de ska bli så jag har väl trott att han ska dö ganska många gånger om man säger så.

Kan du beskriva hur din pappa inte lyssnade?

Jag fick mat kanske en eller två gånger i veckan, så jag fick äta på skolan för att orka. Jag hade samma vinterjacka från jag var tio tills jag var femton år när min mamma ledsnade och köpte en fast hon inte ville. Jag hade trasiga skor och fick låna utav kompisar och jag fick städa och ta hand om allting. Jag var mer som hans hushållerska än hans dotter.

Har någon berättat för dig om din förälders sjukdom/diagnos/problem?

Det var nog min fostermamma för tillfället då när jag var runt fem kanske. Då sa dom att jag aldrig kommer få träffa mina föräldrar igen bara för att min morsa är försvunnen och pappa har åkt in i fängelset. På grund av att dom var alkoholister och sånt där. Och jag kunde inte ta in det då, jag visste inte ens vad alkohol var. Under tiden så fick man ju lära sig vad det var och vad det handlade om och sen så har det väl blivit som det har blivit.

Har du haft kontakt med socialtjänsten?

Ja, jag har väl i stort sett jämt haft kontakt med socialtjänsten.

Har det varit en utredning på socialtjänsten?

Ja, det har varit allt ifrån LVU och massa sånt där.

Hur många?

25-30 kanske totalt.

Vilken typ av sjukvård var det som din pappa var på? Var det psykiatri?

Det var nått sånt där hem som han bodde med andra deprimerade och så fanns det nån läkare och så som gick runt och kollade till dem. Jag vet inte riktigt för vi fick inte komma dit.

Foto: Ella Desurmont

Kan du beskriva lite vad som har hänt?

Min första handläggare sa väldigt kränkande saker. Jag upplevde det som att det var litet sextrakasserande för att han upprepade ständigt hur söt och snäll jag var och alla killar kommer efter mig och han gav mig väldigt konstiga blickar, det var väldigt obekvämt. Han utnyttjade sin situation också och frågade väldigt konstiga frågor, typ om mitt sexliv och vilka killar jag träffar och så där.

På vilket sätt kan du berätta?

Alltså, hon frågade ifall jag hade ett självskadebeteende, vilket jag sa att jag inte hade, och då tvingade hon mig att visa armarna och ville egentligen ta in mig till skolsköterskan för att jag skulle klä av mig för att hon skulle se att jag inte hade det. Hon trodde liksom verkligen inte på vad jag sa och lyssnade inte alls på mig. Till slut var det så att jag gick därifrån.

Vad ungdomar vill ha i mötet med vuxna

I intervjuerna fokuserar vi på sju olika områden som vi ville undersöka och dessa var:

1. Socialtjänst
2. Skola
3. Missbruksvård och psykiatri
4. Stöd av andra vuxna
5. Barns rättigheter
6. Att bli lyssnad på
7. Stödgrupper

Stödgrupperna kommer dock inte att beröras i den här kortare versionen av rapporten utan finns i den fullständiga versionen vid förfrågan. De sex områdena som tas upp nedan är indelade i mindre avsnitt.

Under intervjuerna har vi ställt ett antal öppna frågor till ungdomarna, där ungdomarna själva fått utrymme att tolka frågorna. I varje område har vi valt ut flera citat som är representativa för intervjuerna. Frågorna som ställdes under intervjuerna står utskrivet under varje område.

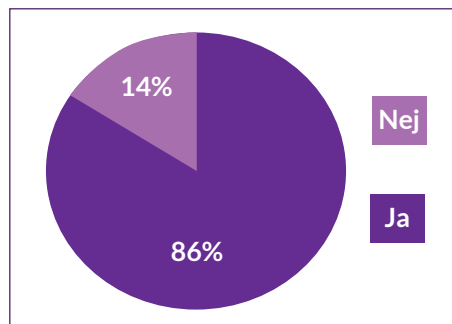
Socialtjänsten

Bemötande

Under avsnittet om socialtjänsten har vi valt att fokusera på fyra huvudområden:

1. Bemötande
2. Att ha med sig en vuxen som stöd
3. Enskilda möten
4. Miljöns betydelse

Kontakt med socialtjänsten

Vilket stöd/bemötande har jag fått?

- *Hur upplever du att det är att prata med socialtjänsten om din hemsituation?*

En majoritet av ungdomarna som deltog i intervjuerna har någon gång varit i kontakt med socialtjänsten vilket diagrammet på förra sidan visar. I det här avsnittet lyfts ungdomarnas egna upplevelser av kontakten med socialtjänsten med fokus på bemötandet.

Att inte bli sedd eller lyssnad på

I materialet fanns det ett antal gemensamma beröringspunkter kring upplevelsen av bemötandet i kontakten med socialtjänsten. Ett stort antal ungdomar pratar om att de har upplevt att de inte blivit sedda och att föräldrarnas röst är viktigare än deras.

En ungdom uttrycker det så här:

"Det är lite jobbigt för att min pappa nekar allting så det händer liksom inte mycket".

En känsla av att inte bli trodd eller tagen på allvar då föräldern nekar till det ungdomen berättar är det ett flertal ungdomar som beskriver. Många av ungdomarna beskriver även en känsla av att det inte spelar någon roll vad de säger eller tycker då det känns som socialsekreteraren tycker att han/hon vet bättre.

En ungdom säger: *"Jag menar, de trodde de visste bättre än mig... men det gör de ju inte."*

Att bli förbisedd genom att vuxna på socialtjänsten pratar över deras huvud är också något som många tar upp. Detta innefattar att inte bli tilltalad direkt och att inte blivit tillfrågade vad DE tycker eller känner.

Delaktighet

Många av de ungdomar som har haft kontakt med socialtjänsten tar upp brist på delaktighet i processen, under utredningstiden. Ett flertal beskriver en känsla av att bara vara ett nummer och inte en individ på socialtjänsten. De upplever också att det finns en fast struktur som inte går att påverka trots att ungdomens behov är något annat.

En ungdom beskriver denna känsla i citatet nedan:

...hon kunde inte se vad jag ville och hon kunde inte se mina behov utan hon såg bara allt inom en viss ram och att alla ska behandlas likadant inom den här ramen och jag tror aldrig nånsin att hon frågade mig hur jag upplevde nånting, utan hon bara... hon sa vad hon tyckte var bäst för mig och så fixade hon det, jag hade liksom ingenting att säga till om själv...

Bristande eller otydlig information

Allt från utredningar till att faktiskt få en insats upplevs av många ungdomar som att det tar lång tid, där de många gånger får bristfällig information om vad som ska hända vilket leder till en känsla av otrygghet och stor oro för ungdomen.

En ungdom säger:

...att prata med dem är ganska bra. De förstår, de jag har fått prata med, men sedan tycker jag deras arbete kan ta väldigt lång tid och de kan vara litet dåliga på att informera om vad som händer, och man... ja, det är liksom lite svårt att få kontakt med dem för de vet väl inte riktigt vad de gör, man får prata med dem och sedan så dröjer det ganska lång tid innan man får höra nått igen...

Vilket stöd/bemötande jag skulle vilja ha?

- Hur skulle du vilja bli bemött på socialtjänsten om du skulle vara där?

I det här avsnittet ligger fokus på det stöd/bemötande som ungdomarna skulle vilja ha i kontakten med socialtjänsten. Utifrån egna erfarenheter av kontakt med professionella har de fått fundera över hur de skulle vilja bli bemötta om de själva fick bestämma. Det framkom tydligt av materialet att majoriteten av ungdomarna värderar själva bemötandet högre än hur mycket förändringar/insatser kontakten faktiskt ledde till.

Varmt och öppet klimat

Flertalet ungdomar beskriver vikten av ett varmt, kärleksfullt och öppet välkomnande när de kommer till socialkontoret.

En ungdom säger:

"Med värme och nån som är trevlig och nån som är uppriktigt ärlig så att man känner att de jobbar inte bara för att jobba utan för att de vill göra det. Nån som bryr sig helt enkelt."

Respekt är även ett ord som återkommer i deras beskrivelser. Att respektera ungdomen beskrivs till exempel så här: *"Jag skulle vilja bli bemött som en annan människa, inte någonting man ser ner på bara för att andra har gjort fel."*

Att bry sig och skapa en relation

Att socialsekreteraren visar att han/hon bryr sig om ungdomen och försöker sätta sig in i ungdomens situation nämner majoriteten av ungdomarna som väldigt viktigt. Flera av ungdomarna beskriver detta genom att säga att det är viktigt att socialarbetarna är engagerade i sitt jobb och att de brinner för det. Att som socialsekreterare skapa en relation till ungdomen så att hon/han kan känna tillit är något som många ungdomar framhåller. Detta kräver tid samt en regelbunden kontakt.

En ungdom beskriver i detta citat:

Jag skulle vilja att de välkomnade mig bra så att jag känner att jag verkligen kan lita på dem, för det är ju väldigt viktigt. Man går ju inte dit för att man tycker att det är kul utan man går ju oftast dit för att det är nånting man behöver hjälp med, att man behöver stöd på något sätt. Så att man känner sig välkommen och att de verkligen lyssnar på mig, att de inte bara tittar ner i papperna och skriver ner en massa grejer och sedan går därifrån utan att de verkligen tar sig tid och försöker förstå, och försöker se vad mina behov är, inte bara liksom inom en ram.

Uppföljning och information

Ett stort antal ungdomar pratar om hur viktigt det är med uppföljning efter avslutad utredning. Flera ungdomar uttrycker att ett samtal då och då räcker. Vikten av en utvärdering efter en avslutad utredning lyfts även fram av några ungdomar.

En ungdom säger:

"Varför kan soc inte bara be oss fylla i ett papper med frågor om hur det har varit där efter utredningen är klar? Det gör man ju på andra ställen!"

Majoriteten av ungdomarna uttrycker en stark önskan om att få mer information när de har kontakt med socialtjänsten. Information om vad de har för rättigheter, vad det finns för stöd att få, vilka insatser som finns och vilka som faktiskt är möjliga att få utifrån resurser. Genom att få den informationen menar de att det är lättare för dem att berätta vad de vill ha hjälp med. De vill vara delaktiga i processen på socialtjänsten. De vill veta vad som händer och bli tillfrågade vad de vill och behöver.

En ungdom säger:

"Jag vet inte. Jag har inte fått veta vad det finns för stöd riktigt. De har aldrig sagt nånting så jag vet inte vad det finns för alternativ eller nånting sånt."

En annan ungdom uttrycker det så här:

...att man lyssnar på ungdomarna. Att man ger dem stöd och inte bara fattar beslut utan att fråga eller att liksom prata. Prata och berätta hur saker ligger till och... liksom som det här med LVU, att berätta vad det innebär och inte bara bestämma. Det är ju mycket sånt som gör att ungdomarna blir arga, att det är många som säger att de hatar Soc, det är för att de inte lyssnar, de fattar beslut för fort. De lyssnar inte på vad man... jag säger inte att alla på Socialtjänsten är så men vissa. De fattar beslut för fort, de lyssnar inte på vad man har att säga, de ser bara situationen utifrån, så går de ut efter det liksom.

En tredje ungdom lyfter vikten av rak och tydlig kommunikation och säger:

"...jag skulle vilja att det var en rak kommunikation. När jag har varit där så har dom alltid såhär, alla har alltid fått reda på allt innan jag. Alltså att dom säger till mig direkt när dom får reda på nånting."

Att visa respekt och verkligen lyssna

Några av ungdomarna i intervjuerna ger exempel på hur socialsekreteraren kan visa dem respekt och visa att de verkligen lyssnar. En ungdom ger som förslag att socialsekreteraren ska hälsa på ungdomen först vid ett möte som gäller ungdomen där även föräldrarna är med. Ett flertal ungdomar säger att socialsekreteraren ska prata direkt till ungdomen och inte över hans/hennes huvud samt att socialsekreteraren tycker att ungdomens åsikt är viktig.

En ungdom beskriver det såhär:

"Att de lyssnar och tar mig i första rummet istället för att fråga mina föräldrar vad de vill."

En tjej säger:

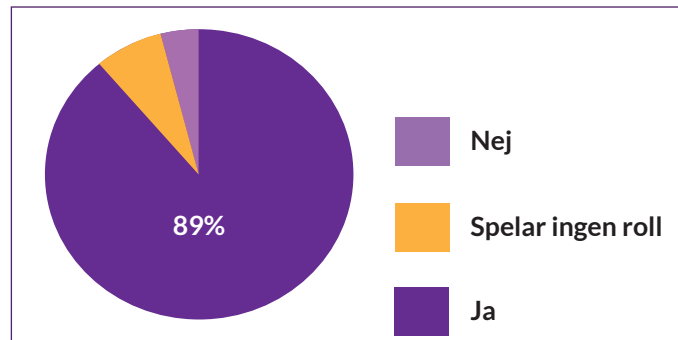
"Ja, alltså att de lyssnade på mig det är ju klart, och att de... ja, att de inte ser mig som bara en jobbig tonåring som gnäller."

Att ha med sig en vuxen som stöd

- Hur skulle det kännas att ha med sig en vuxen som stöd för dig vid ett möte på socialtjänsten?

Vill du ha med dig en vuxen som stöd till möte på socialtjänsten?

För att skapa trygghet

En klar majoritet av ungdomarna vill ha med sig en vuxen som stöd till möten på socialtjänsten. Många av de tillfrågade ungdomarna beskriver att de känner maktlöshet vid kontakten med socialtjänsten.

En flicka beskriver:

”Det tycker jag skulle vara jättebra för då känner man sig inte ensam och inte utpekad, utan då har man ju liksom det här stödet som man vill känna hela tiden och det tycker jag skulle vara jättebra.”

Om de hade möjlighet att ta med sig en utomstående vuxen som stöd vid kontakten med socialtjänsten säger majoriteten av ungdomarna att det skulle vara lättare att beskriva sin hemsituation och hur de verkligen mår. Ungdomarna beskriver att det är mycket svårt för dem att våga berätta, men ett flertal skulle känna trygghet i att någon vuxen står på deras sida.

En ungdom säger:

”Ja men det blir ju tryggare, då känner man sig trygg. Det är det som är meningen tycker jag.”

Någon som man litar på

Att ha med sig någon som de litar på och som kan vara med dem hela vägen skulle underlätta för dem och en majoritet säger att det är viktigt att de själva får välja personen som ska vara med vid kontakten med socialtjänsten.

En flicka uttrycker:

Jag tror det skulle vara bra faktiskt. Eller i så fall om det är någon vuxen som man känner tillit till, alltså någon som vet hur det är och som står på ens sida. Då kan det kan vara bra för ofta känner man sig väldigt maktlös när man sitter där och man kanske har väldigt svårt att prata själv många gånger, så det kan vara rätt skönt att ha någon med som man känner rätt väl. Det har jag haft någon gång också så det har ju varit skönt då.

Att bli tagen på allvar

Många ungdomar känner att de inte blir tagna på allvar när de har kontakt med socialtjänsten. Ett flertal av ungdomarna tror att de skulle bli tagna på större allvar om de hade en utomstående vuxen med sig. De tror också att den vuxna skulle kunna intyga att det ungdomen säger är sant.

En flicka säger:

Det hade nog känts mycket bättre än att sitta där själv, för då känns det ändå som att det är någon mer än jag som vet hur det ligger till, och då är det en till som kan intyga att det som jag känner är sant och att jag inte bara sitter där och hittar på. Är man ganska ung och sätter sig med en vuxen som man inte känner så kan det lätt hända att den där vuxna tänker att man överdriver eller att man bara hittar på eller vad det nu kan vara, och har man då en vuxen kanske den på Socialtjänsten tar mig mer på allvar just för att det är en vuxen som håller med mig i det jag säger.

Enskilt möte utan föräldrar

- Vilka ska vara med på mötet?

Majoriteten av ungdomarna har beskrivit vikten av att ha enskilda samtal utan vårdnadshavarna vilket vi tar upp i det här avsnittet.

Minskad oro och risk för negativa konsekvenser

En stor svårighet för många ungdomar är att berätta öppet på ett möte om deras hemsituation när deras vårdnadshavare är närvarande. På ett enskilt möte menar de att de skulle kunna vara mer öppna, beskriver ett flertal av ungdomarna.

En kille säger:

”För att kunna vara mer öppen och man ska liksom inte vara rädd för att säga någonting.”

För vissa finns det en stor oro för negativa konsekvenser när man sedan kommer hem från mötet, hot om våld, bestraffningar och misshandel.

Rädsla för att svika föräldern

Ett flertal ungdomar tror att de sviker sina föräldrar genom att berätta om deras hemsituation på ett möte, de är vana att skydda sina föräldrar och känner stora skam och skuldkänslor. Majoriteten av ungdomarna vill erbjudas och ha enskilda samtal med socialsekreterare.

En ungdom beskriver i detta citat:

Ja första gången så vill man väl gå dit själv. Man vill inte ha med några föräldrar första gången. Också för att man ska kunna känna att man kan säga saker och ting, man ska inte behöva ha ens föräldrar som sitter och liksom sitter där och tar in en massa information om vad man säger så man får skit när man kommer hem utan att man kan verkligen säga allting första gången själv. Jag tycker det räcker med en person för blir det för många så känns det så där uttittande.

Miljöns betydelse

- Hur ska rummet se ut? Hur ska ni sitta?

I det här avsnittet lyfter vi fram hur de tillfrågade ungdomarna själva skulle vilja att miljön var på socialtjänsten. Det framkom tydligt i intervjuerna att majoriteten av ungdomarna tycker att miljön på socialkontor är alldeles för stel, avskalad och kall som det ser ut idag. Detta menar de gör dem ännu mer oroliga och nervösa när de ska gå till socialkontoret. Vi har sammanställt ungdomarnas svar i en lista som redovisas nedan. I intervjuerna var det tydligt hur stor betydelse miljön på socialkontoren har för ungdomarnas känsla av trygghet.

- Varm, mysig och hemtrevlig känsla.
- Ljust rum med lite färger på väggarna (så att det inte känns som ett fängelse eller sjukhus).
- Någon form av musik i väntrummet (glad och peppande musik).
- Ungdomstidningar i väntrummet (”skönt att ha något att titta i när man sitter och väntar, minskar nervositeten”).
- Fåtöljer både i väntrummet och i samtalsrummet.
- Skön soffa i väntrummet.
- Med någon form av filtar eller fallar ifall man fryser.
- Temperaturen inne ska inte vara för låg (inte för kallt).
- Fika - kaffe, te, läsk och kanske någon bulle i väntrummet (gratis).
- Varma färger på väggar och möbler (inte ett ”rörigt” intryck men inte heller för stelt).
- Viktigt att det inte går att se in i samtalsrummet.
- Stressbollar (bra att ha om man har svårt att sitta still).
- Det ska vara lätt att ta sig till socialkontoret.

“Det skulle nog se ut... här associerar jag till min psykolog, då är det ett bord och så är det fyra fåtöljer så här runt det bordet, och så fin belysning. Det ser hemtrevligt ut, inte så här att man kommer in och så är det ett konferensrum med 20 stolar runt ett jättelångt bord, och så är det ingenting på väggarna och det är inga fönster, för då känns det som man är i en cell. Alltså det ska vara hemtrevligt och att man känner sig...att man känner att det är positivt att gå in i rummet liksom.”

“Kanske någon fåtölj eller nått att sitta i och så här, och sedan att det var litet annan rolig tapet eller någonting så att det blev litet mer hemmakänsla. Så att det inte är känslan att ”ja, nu sitter jag i ett rum på Socialtjänsten” och så liksom.”

“Det skulle ju kunna vara... för nu är det ju bara pinnstolar. Det skulle kanske vara roligt med litet färg på väggarna och litet tavlor och soffor, en matta och kanske ett glas saft och en bulle och litet så där hemmatrevligt.”

Skolan

Under avsnittet om skolan har vi valt att fokusera på fyra huvudområden:

1. Upplevelsen av att prata med personal i skolan
2. Kunskapsspridning i skolan
3. Hur hemsituationen påverkar skolgången
4. Hur skolan kan stödja

Upplevelsen av att prata med personalen på skolan om hemsituationen

- *Har du pratat med en skolkurator?*

Om JA: *Hur var det att prata med skolkuratoren?*

Om NEJ: *Vad skulle göra att du skulle prata med skolkuratoren?*

- *Har du pratat med en lärare om din hemsituation?*

Om JA: *Hur var det att prata med en lärare?*

Om NEJ: *Vad skulle göra att du pratade med en lärare?*

Det var 72% av de tillfrågade ungdomarna som någon gång har pratat med skolkuratoren om sin hemsituation. Även när det gällde lärarna var den här siffran 72%.

Upplevelserna av att prata med personal på skolan om sin hemsituation är väldigt blandad hos de femtio ungdomar som blivit intervjuade. Det är tydligt i materialet att de ungdomar som har en positiv kontakt med personal på skolan upplever ett stort och viktigt stöd/hjälp av den personen. Det framkommer även att det finns ett flertal ungdomar som har mindre positiva erfarenheter och önskar en annan typ av stöd/hjälp från skolan.

Inte blivit tagna på allvar och inte blivit förstådda

Att inte bli tagen på allvar eller att bli förlöjligad är två anledningar till att ungdomen förlorat tilliten till den vuxna.

En ungdom berättar om sina erfarenhet av att prata med personal på skolan:

Om jag förklarade att jag mår dåligt så kunde min skolkurator skratta åt mig och säga "du ska inte må dåligt". Och det är självklart att jag inte ska må dåligt, men nu gjorde jag det och jag fick ingen hjälp, jag fick bara liksom skratt och typ hän.

Ett flertal av de intervjuade ungdomarna berättar om oförstående vuxna som inte lyssnar.

Denna problematik beskrivs i citatet nedan:

Jag blev intagen till ett klassrum för att jag självskadade, och så frågade de varför och då sa jag att min pappa är alkoholist och då fick jag till svar att jag kunde ju skärpa till mig för att han och jag brukade ju gå på bio.

Positiva erfarenheter – visat intresse och varit äkta

Ett flertal ungdomar har till skillnad från exemplen ovan positiva erfarenheter av att prata med personal på skolan om sin hemsituation. Dessa ungdomar berättar om vikten av att kunna prata med någon på skolan eftersom de spenderar stor del av dagarna där. Att personal på skolan visat intresse för ungdomen samt har varit avslappnade och äkta i kontakten med ungdomen framhåller många av de intervjuade som viktigt.

En ungdom beskriver detta i citatet:

Det var väldigt skönt. Fast det beror ju också på hur läraren tar emot det, men för min del var det väldigt bra. Hon tog hänsyn till att ibland kom jag inte till skolan eller ibland så var jag inte delaktig, och hon frågade varje dag hur jag mädde mer som att vi skulle känna varann: ”Hur mår du?” Alltså visade intresse för en istället för att det framstod att det var hennes plikt att göra så. Det var mer en vänskaplig relation och mer avslappnad och mer äkta, alltså.

Att våga fråga och att se ungdomen

Precis som i citatet ovan poängterar många av ungdomarna hur viktigt det är att vuxna ser dem och vågar fråga hur de mår, även om de måste fråga hundra gånger innan de får ett ärligt svar. Att visa omtanke utan att pressa ungdomen. Ett stort antal ungdomar beskriver vikten av att själv få välja vem de vill prata med.

En ungdom berättar:

”Det var litet lättare ändå för att då valde jag själv vem jag skulle prata med och kände att den här personen litar jag mer på...”

Att verkligen lyssna

I nedanstående citat beskriver en ungdom vikten av att bara lyssna. Att ge ungdomen utrymme att bara berätta kan många gånger vara befriande som tjejen i citatet nedan beskriver.

Det var bra för hon lyssnade liksom och hon sa ”men skulle du vilja att jag gör nånting åt saken?” Och då sa jag ”nej nej, det är bara skönt att få prata med nån”, och då sa hon ”ja”. Hon gjorde inte så mycket mer än att lyssna liksom.

Kunskapspridning i skolan

- Hur skulle lärare/personal på skolan kunna prata med dig/ge dig kunskap om missbruk och psykiska sjukdomar i klassrummet?

I det här avsnittet lyfter vi ungdomarnas åsikter och tankar om hur lärare och personal i skolan skulle kunna prata om missbruk och psykisk sjukdom i klassrummet.

Temavecka med inbjuden föreläsare och obligatorisk närvaro

Många av ungdomarna menar att det vore bra att ha en temavecka i skolan som handlar om missbruk och psykisk sjukdom i familjen. Under den här veckan tycker ungdomarna att skolan borde bjuda in föreläsare utifrån som har erfarenhet av missbruk eller psykisk sjukdom i familjen, kanske även någon som själv varit i ett aktivt missbruk. De tycker även

att någon från socialtjänsten borde bjudas in för att berätta om vad de gör och hur de kan hjälpa familjer med olika typer av problem. Om socialtjänsten inte har möjlighet att komma till skolan vill ungdomarna ändå få information om vad socialtjänsten arbetar med.

En kille säger:

”Jag tycker det borde vara någon obligatorisk grej alltså att de ger information till elever om... ja socialtjänst och sånt där”.

Flera ungdomar framhåller att det är viktigt med obligatorisk närvaro vid de tillfällen då man pratar om missbruk och psykisk sjukdom i familjen eftersom alla behöver höra det. En ungdom säger att det borde vara som sexualkunskap i skolan, att det är minst lika viktigt att prata om och ha lektioner om den här problematiken. Majoriteten av ungdomarna tycker att en lektion om missbruk och psykisk sjukdom i familjen bör börja med en föreläsning i helklass och sen avslutas med diskussion i mindre grupper.

Information om socialtjänsten, stödgrupper och olika organisationer

Information om olika organisationer samt stödgrupper där anhöriga kan få hjälp är även något som flera av ungdomarna vill ha. Deras förslag är att bjuda in olika organisationer och stödgrupper till temaveckan. Det är positivt att få ett ansikte på personerna som arbetar på de olika verksamheterna. Att ha en projektarbete i skolan som handlar om missbruk och psykisk sjukdom i familjen tar några av ungdomarna upp som ett sätt att öka kunskapen om denna problematik.

En ungdom beskriver det i citatet nedan:

Hm, att de kanske har ett tema, en vecka med temat liksom inriktat på alkohol och droger och psykiska sjukdomar och allt sånt så att man gör det som ett projekt i skolan och liksom har det som man liksom forskar om...

Minska tabun och normalisera

Genom att börja prata med barn om missbruk och psykisk sjukdom i familjen tidigare säger några av ungdomarna att tabut kring dessa frågor skulle minska. De framhåller vikten av att normalisera denna problematik och att vuxna inte får vara rädda för att prata om det. Lärarna bör enligt några av ungdomarna även gå fortbildningskurs med inriktning på just dessa ämnen för att få ökad kunskap om den här problematiken. Redan i tidig ålder borde man prata om hur vanligt problem missbruk och psykisk sjukdom i familjen är. Det kan läraren göra exempelvis genom att berätta hur vanligt det är att ha en förälder med missbruksproblem eller med en psykisk sjukdom. Detta beskrivs i citatet nedan.

Kanske att man bjuder in föreläsare...vi hade nån föreläsare som pratade om det och så här, men jag tror att man måste börja ännu tidigare, för att det inte ska bli det här tabuet runtomkring. Det är inte farligt eller att vad man ska säga, man behöver inte vara rädd för det, för det är nånting som är väldigt vanligt.

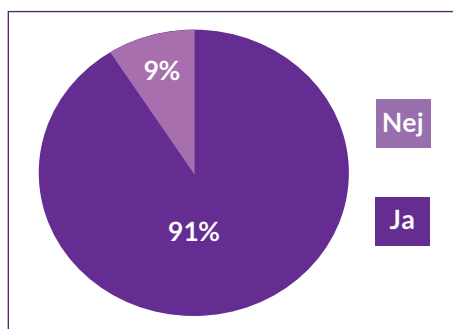
Väldigt få av de intervjuade ungdomarna har erfarenheter av lektioner i skolan som berör missbruk och psykisk sjukdom i familjen. De som har någon sådan erfarenhet har enbart haft lektion om hur olika droger och alkohol påverkar kroppen, inget som berör frågor kring hur anhöriga påverkas eller liknande.

Hur hemsituationen påverkar skolgången?

- På vilket sätt påverkar din hemsituation din skolgång/din situation i skolan?

Påverkar din hemsituation din skolgång negativt?

Ständig oro

Många av de tillfrågande ungdomarna känner ständigt stor oro för sina föräldrar. De undrar vad föräldrarna gör, hur de mår, om de har ätit ordentligt etc. Oron påverkar ungdomarna på många olika plan och gör bland annat det svårt att koncentrera sig i skolan.

En ungdom säger: *"Om man mår dåligt så gör man dåligt."*

I citatet nedan beskriver en ungdom hur hennes hemmasituation påverkar hennes skolgång: *"Det påverkar hela tiden. Det är ingenting man kan sluta tänka över...varenda lektion man har är det ju nästan att man tänker på "vad gör mina föräldrar? Bråkar de? Dricker de? Vad gör de? Ja, allting hela tiden."*

Sömnbrist och koncentrationssvårigheter

Många ungdomar beskriver att de sover dåligt, på grund av oro och på grund av att de behöver ta hand om sina föräldrar eller syskon. Sömnbristen gör att de tappat ork och koncentration och påverkar skolresultaten negativt. Ett flertal ungdomar beskriver också att de "går på nålar", är spända och ständigt funderar på vad som ska hända.

I detta citatet beskriver en flicka såhär:

"Jag orkar inte så mycket. Jag är väldigt trött på morgnarna för att jag har svårt att sova för att jag är hela tiden orolig att det ska hända någonting, att någon i släkten ska ringa och säga att det har hänt pappa någonting eller att mamma ska bli inlagd igen, så att jag är hela tiden spänd på att det ska hända någonting."

Egna negativa konsekvenser av hemmiljön

Hemmasituationen kan också skapa negativa beteenden hos ungdomarna. Ett flertal ungdomar beskriver att de själva har börjat dricka för att döva sin ångest, utvecklat ätstörningar eller ett självskadebeteende. Dessa ungdomars beteenden har påverkat skolgången och skolresultaten negativt. Konsekvenser av det kan vara skolk, tappad motivation och lust beskriver vissa ungdomar.

En flicka uttrycker sig:

... jag drack jättemycket själv och jag skärde mig... jag kunde gå till skolan men sedan gick jag hem lika fort igen, för att jag... ja, jag struntade i allt, och då förlorade jag ju halva åttan och hela nian.

Ångest, stress och stort ansvar

Att inte ha någon vuxen som hjälper en med skolarbetet och läxor är en stor svårighet för vissa. Att inte ha en lugn plats att göra skolarbetet på då hemmet ofta är rörigt beskriver ett flertal. En del ungdomar berättar också om att ansvaret för hemmet, syskon, ekonomi med mera har tagit mycket tid och gjort skolarbetet lidande. Många ungdomar vill verkligen nå bra resultat och vill sköta skolan, men hemsituationen gör att de inte orkar. Det skapar ångest, stress och en känsla av att vara värdelös hos vissa.

Två ungdomar beskriver:

På alla sätt. Alltså om du inte har en trygg hemmsituation så påverkar det ju liksom allting. Du kan inte sova och du kan inte plugga och du kan inte liksom... Du vill väldigt mycket men du kan inte för du orkar inte.

Skolan som en fristad

Fem av de femtio tillfrågade ungdomarna beskriver att deras hemsituation inte påverkar dem negativt, två av dem beskriver att skolan är deras fristad. Skolan fungerar som ram och struktur i det annars ofta gränslösa miljöerna som de befinner sig i. Att komma bort från hemmet beskriver en del av ungdomarna som positivt.

En ungdom säger:

För just mig så påverkar den inte så mycket, för skolan är som min fristad. Dit kommer jag och gör ett arbete och får lugn och ro, men jag vet att andra som har liknande problem kan få andra reaktioner. Att de inte orkar gå till skolan och att man mår så himla dåligt så att man orkar inte ta på sig det ansvaret också. Men för min del så är det en plats där jag känner mig trygg och kan komma bort.

Hur kan skolan stödja?

- Hur kan personal på skolan hjälpa dig?

Majoriteten av ungdomarna önskar att erbjudas olika typer av stöd i skolmiljön. Vilken form av stöd det ska vara är individuellt. I det här avsnittet lyfter vi fram hur ungdomarna tycker att skolan kan stödja dem för att underlätta för dem i deras skolgång.

Större tillgång till kuratorer och andra vuxna som stöd

Ett flertal av ungdomarna vill att det ska finnas fler kuratorer och fler vuxna som ska finnas som stöd för eleverna i skolan. Vissa ungdomar vet inte ens om det finns en kurator på skolan eller inte, de önskar att det skulle finnas mer information på skolorna om skolkuratorerna. På frågan vad som skulle göra att de skulle vilja gå till skolkuratoren svarar ett flertal

ungdomar att de skulle vilja att kuratorerna kom ut i klassen och presenterade sig och att kuratorn gick att nå via mail.

En ungdom beskriver:

eh... alltså... om jag hade vetat att det fanns när jag var yngre även om jag visste det så... jag förstod aldrig att en kurator var en sån som faktiskt fanns där för att jag skulle kunna prata med dem. Nu vet jag ju det men... ja.

Information och dispens vid frånvaro

Många ungdomar beskriver att de har svårt att strukturera upp skolan på grund av dålig koncentration eller missade lektioner, ett flertal av dem tycker att skolan skulle kunna hjälpa dem att strukturera upp skolarbetet.

En ungdom säger:

”De kan ge mig... om jag är hemma för att jag inte orkar gå till skolan kan de maila eller ringa så jag får information vad vi ska göra. De kan prata och lyssna på mig när jag mår dåligt, och de kan hjälpa mig och strukturera upp det som behövs göras så att jag inte blir lika stressad.”

Att få information är mycket viktigt för många ungdomar, att bli uppdaterad om saker de har missat eller uppgifter som de behöver göra. Att någon personal på skolan ringer eller mailar för att se hur ungdomen mår om denne varit borta från lektioner beskriver många ungdomar som viktigt och är ett tecken på att personalen bryr sig om dem.

Att få extra tid och dispens för skolarbeten upplever många ungdomar som viktigt. Att personalen på skolan ska ha förståelse för att det ibland kan vara svårt för ungdomarna att komma till skolan eller prestera sitt bästa upplever många ungdomar som mycket viktigt.

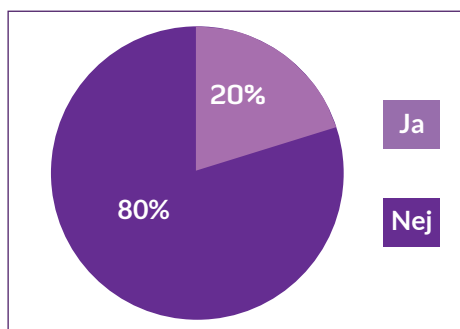
En flicka beskriver:

Ha förståelse för att ibland går det inte alltid så bra och ge en extra chans om det går dåligt någon gång, och kanske ge mig extra stöd när det är som jobbigast, till exempel att ”du kan få två dagar till på dig, och litet extra tid i skolan ifall du vill arbeta” och så.

Psykiatrin / Missbruksvården

Har någon vuxen berättat för dig om din förälders sjukdom/diagnos eller problem?

Under det här avsnittet har vi fokuserat på bemötandet inom psykiatrin och missbruksvården. De två områdena vi har tittat på är **1) Vilket stöd/bemötande jag har fått, 2) Vilket stöd/bemötande jag skulle vilja ha**. Diagrammet ovan gäller alla vuxna professionella, inte enbart de som arbetar inom psykiatrin och missbruksvården.

Vilket stöd/bemötande jag har fått?

- Hur upplever du att du har blivit bemött i kontakt med missbruksvården eller psykiatrin?

Majoriteten av de intervjuade ungdomarna kunde inte svara på frågan om vad för stöd/bemötande de har fått i kontakten med psykiatrin och missbruksvården. Anledningen var att endast ett fåtal av de femtio ungdomar som blivit intervjuade hade haft någon form av kontakt med personal på psykiatrin eller missbruksvården. Den kontakten skedde i samband med att föräldern haft kontakt med psykiatrin eller missbruksvården, alltså inte på grund av ungdomens egna mående. Många av ungdomarna har dock föräldrar som mår psykiskt dåligt eller har missbruksproblem och som har varit i kontakt med psykiatrin eller missbruksvården men trots det har ingen kontakt tagits med ungdomarna.

Brist på information

De enstaka ungdomar som hade haft någon form av kontakt med personal på psykiatrin eller missbruksvården berättar att de inte fått någon information om föräldrarnas tillstånd, diagnos eller vad för hjälp som finns att få. Alla var eniga om att de vill och behöver få svar på sina frågor. Ovetskapen bidrar till stor rädsla och oro. Ungdomarna säger att få svar på sina frågor, information om vad som kommer att hända samt om föräldrarnas diagnos ger dem förståelse för varför föräldern beter sig som han/hon gör.

En tjej säger:

Ja, det är blandat. Nej jag har inte fått så mycket information som jag velat ha. Jag har velat ha mycket svar på massa frågor eftersom det har ju handlat om min mammas liv då. Och jag har inte fått några svar. När min mamma var på behandlingshem så besökte vi henne en gång och jag tycker inte att det blev så bra för ja... Alltså det var väldigt bra med min mamma men det var inte bra... bemötandet var inte bra om man säger så.

Några av de ungdomar som har varit med sin förälder till psykiatrin eller missbruksvården har överhuvudtaget inte blivit tillfrågade eller sedda av personalen. En kille svarar på frågan om hur han har blivit bemött av personalen på psykiatrin att:

”Ja, de har väl inte direkt lagt märke till mig. Eller de har inte alltså... de har inte gjort något särskilt då jag har varit med. De har inte sagt någonting till mig direkt.” En annan ungdom säger: ”Jag vet inte riktigt faktiskt, jag tror att jag överhuvudtaget skulle bli lättad om de bara hade hört av sig och bara... ja.”

Att gå utanför ramen

En ungdom berättar om en positiv erfarenhet av kontakten med personal inom missbruksvården, där personalen gick utanför ramarna för att se till att hon kunde få träffa sin pappa en kort stund.

Hon beskriver det så här:

När jag har hälsat på pappa så har, eller jag hälsade på honom på St: Görans missbrukar akutsjukvård och det får man inte göra egentligen men dom var trevliga där, vi fick stå och prata genom fönstret. Ja men dom var trevliga där.

Vilket stöd/bemötande jag skulle vilja ha?

- Om du skulle ha kontakt med vårdpersonal inom psykiatri/missbruksvård/lakutsjukvård hur skulle de kunna prata med dig/ge dig information om din förälders sjukdom/diagnos/problem?

- Vad mer skulle en vårdpersonal kunna göra för dig än att ge dig information om din förälders sjukdom/diagnos/problem?

Delaktighet, information och uppföljning

Många av ungdomarna tar upp vikten av att de får vara delaktiga under hela processen av föräldrarnas behandling. De vill veta vad som händer, hur föräldern mår samt vad för diagnos föräldern har och hur det påverkar dem och familjen. Att få information om vad det finns för stöd att få som anhörig till en person med missbruksproblem eller en psykisk sjukdom menar de även är otroligt viktigt. Uppföljning av hur föräldern och familjen har det samt hjälp och stöd i vardagen är något som flera ungdomar framhåller.

En ungdom beskriver det så här:

”Stötta och sådär. Se till så att man får hjälp också. Att man får hjälp också när föräldern kommer hem därifrån, att dom inte bara skickar hem någon som är sjuk.”

Enskilt och gemensamt möte

En annan ungdom tycker att föräldern och barnet alltid ska erbjudas ett gemensamt möte med personal på psykiatrin eller missbruksvården innan föräldern får åka hem. På detta möte ska man gemensamt planera för vardagen hemma för att underlätta när föräldern väl är hemma.

Majoriteten av ungdomarna vill bli erbjudna ett samtal med personal på psykiatrin eller missbruksvården där de kan få den information och kunskap om föräldrarnas sjukdom som de behöver. I kontakten med personalen tycker många av ungdomarna att det är viktigt att de får raka och tydliga svar, att inget undanhålls.

En ungdom säger:

”Att dom ska vara ärliga och säga hur det ligger till, och inte säga att det kommer ordna sig och säga att det går över, gå rakt på sak och säga hur det är...”

Ta bort skuld och skam

Flera av ungdomarna säger även att de behöver höra från personalen att de inte kan göra sin förälder frisk, att det inte är deras fel att föräldern är sjuk och att det inte heller är deras ansvar att ta hand om föräldern. Att prata så att ungdomen förstår säger majoriteten av ungdomarna är otroligt viktigt.

En tjej säger:

De skulle kunna prata med mig som om jag är liksom en individ istället för att vända sig till mina föräldrar. Så att de förklarar för mig vad det är som händer och varför jag mår som jag mår och förklara vad som kommer att hända i framtiden till mig, att liksom bli bemött som att jag är en egen person.

Barnets rättigheter

Barnkonventionen

- *Vad vet du om barnkonventionen och dina rättigheter?*

Av de femtio ungdomar som blivit intervjuade var det 94% som inte visste vad barnkonventionen är eller vad den innebär. De sex procent som hade någon form av kunskap om barnkonventionen hade haft någon lektion i skolan kring konventionen. Trots detta visste ingen av ungdomarna vad konventionen innebär för dem i praktiken, vad de har för rättigheter. Utan kunskap kring deras egna rättigheter och vad för stöd och hjälp som finns att få i samhället kan ungdomarna omöjligt kräva det de behöver och har rätt till.

Citaten nedan visar tydligt på ungdomarnas brist på kunskap om barnkonventionen.

Ungdom: Bagkonventionen?

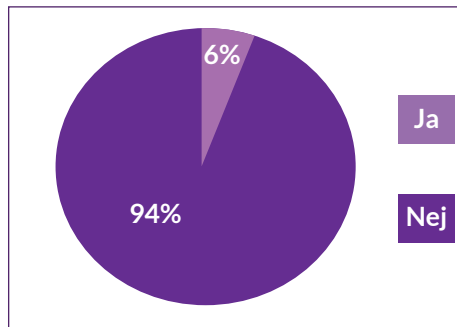
Intervjuare: Barnkonventionen.

Ungdom: Jaha. Nej, ingenting.

Inget...Är det en organisation?

Ingenting, har nästan aldrig hört talas om ordet, så faktiskt ingenting.

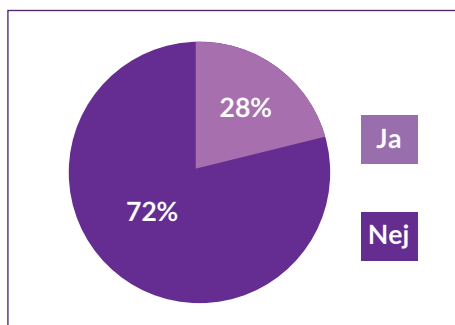
Känner du till barnkonventionen och dina rättigheter?

Att bli lyssnad på

- *Lyssnar vuxna på dina behov och dina rättigheter? Om JA: Kan du beskriva hur? Om NEJ: Vad tycker du om det?*

Upplever du att vuxna lyssnar på dina behov och dina rättigheter?

72% av ungdomarna som intervjuades upplever att de inte blir lyssnade på av vuxna. Frågan ställdes öppet vad gäller vilka vuxna som lyssnar. Ungdomarna fick själva tolka frågan. Majoriteten av ungdomarna svarade dock utifrån kontakten med vuxna professionella, troligtvis eftersom hela intervjun handlade om det.

Att inte bli tagen på allvar

Ett flertal ungdomar upplever att de inte blir tagna på allvar, att det inte spelar någon roll vad de säger eller gör eftersom den vuxna redan har bestämt sig.

En kille säger:

"...alltså, de lyssnar men de tar inte hänsyn. Bestämmer de sig för någonting så är det det som gäller."

Lyssnar men kommer inte ihåg

En annan ungdom berättar att professionella lyssnar men att de sedan glömmar vad de har pratat om vilket gör att hon känner att det hon har att berätta inte är viktigt. Detta bidrar återigen till en känsla av att det inte spelar någon roll om de vågar berätta om sin hemsituation eller inte.

Den här ungdomen uttrycker just det här i citatet nedan:

Nja, till en början, men sedan glömmar de det och när man påminner dem så... ja, hör de inte riktigt. I början så lyssnar de men senare så händer nånting med deras hörsel och de hör inte nånting.

Att tappa förtroendet

En konsekvens av att vuxna inte lyssnar på ungdomarna menar många av de som blivit intervjuade blir att de tappar förtroendet för vuxna.

En ungdom säger:

"Det känns inget bra för då tappar man förtroendet till alla vuxna." Att inte lyssna på barn och ungdomar anser flera ungdomar är att förbise barns rättigheter.

Egna rädslor

En tjej berättar att det känns som att vuxna ibland blir rädda för hennes situation vilket gör att de inte agerar och gör någonting för att hjälpa utan bara låter det vara. Hon uttrycker det i citatet nedan.

Jag kan känna att många liksom... att vissa vuxna blir litet rädda, för om de pratar med mig till exempel, de märker liksom att nånting inte stämmer, men det känns nästan som att de vill inte forska mer i det för de vill inte se vad som finns där bakom för att det är liksom tabubelagt och litet skrämmande. Då kan jag känna att där går ju många vuxna förbi barns rättigheter när de gör så, när de känner att "ja men det är ju enklare för mig att inte göra nått åt det" eller vad man ska säga. Då går man förbi barns rättigheter ganska grovt tycker jag.

Avslutningsvis berättar en tjej vad hon tycker om att hon inte blir lyssnad på av vuxna:

...jag tycker att man ska lyssna på människor, alltså oavsett om dom är vuxna eller inte. För jag tycker inte att ens ålder har med behov och rättigheter att göra. Jag har rättigheter även fast jag är minderårig och jag tycker att jag kan ha en åsikt ändå och jag tycker att man ska lyssna på den.

Förändringar

- *Vilka förändringar skulle du vilja se när det gäller det som vi har pratat om?*

Frågan som ställdes har tolkats olika av ungdomarna. Många ungdomar uttrycker konkreta förändringar och lämnar förslag. I listan nedan sammanfattas vad ungdomarna tycker att vi i samhället ska göra för förändringar för att stärka barns rättigheter.

- Kunna ha med sig en utomstående vuxen till möten på socialtjänsten.
- Ha möjlighet att prata med BUP utan att föräldrarna vet om det.
- Pengar ska inte vara i fokus.
- Vuxna ska ta sig mer tid för att bara sätta sig ner och prata med ungdomar.
- Våga ställa frågor till ungdomar och inte vara rädda för svaret.
- Göra orosanmälningar när det krävs.
- Ta vuxenansvar när barn far illa och agera.
- Kriga för barns rättigheter och möjligheter till stöd.
- Gå utanför ramar, policys och arbetsbeskrivningar för att vara flexibel och vara en medmänniska.
- Skapa en regel där vuxna ska lyssna på barn och något sätt att kontrollera det.
- Bättre samverkan mellan myndigheter och landsting.
- Prata mer om missbruk och psykiska sjukdomar i samhället för att normalisera och ta bort tabu.
- Komma ihåg att det lilla kan ha stor betydelse!
- Låta barnen gå först, barn kan inte göra något åt det själva men det kan oftast vuxna.
- Snabbare handläggningstider på socialtjänsten.
- Informera och göra ungdomar mer delaktiga.

Några av ungdomarnas egna citat redovisas nedan:

Jag tycker att det ska finnas... att samhället ska liksom göra fler insatser, att det ska finnas ett större skyddsnet, så att man har folk att vända sig till och att man pratar om det mer så att det känns som att man inte är helt ensam, för det är man ju inte. Att man ska få ha med sig folk när man går till Soc, och att man kan gå till BUP utan att föräldrarna vet om det.

De måste sluta tänka på allt med ekonomi och pengar och tänka på vad som är bäst för barnet. Det spelar ingen roll hur mycket eller litet pengar de satsar, det är ändå situationen som förbättrar det, det är inte pengarna.

Det är mycket som bör förändras. Men jag tycker att det ska finnas någon regel att man lyssnar på barn och att det finns någon som kontrollerar att barnen blir lyssnade på om man säger så. Och jag tycker att man kan, ja alltså man kan sköta allting på ett så mycket bättre sätt. Man behöver inte nämna pengar i situationer där det behövs insatser, man behöver inte vara överlägsen, man kan prata tydligt och ändra sitt språk efter barnets ålder och mognad, så att ifall det

är en åttaårig tjej eller kille så kanske inte dom förstår alla ord och såna saker som det ofta används i en utredning.

Ja, att man lyssnar mer och är mer öppen och så att man inte bara trycker sig in utan att man verkligen försöker få förtroende... alltså att man får förtroende för varandra liksom, men alltså ge det den tid det tar, för det tar ju tid innan man känner förtroende. Det är ändå en ganska stor grej att öppna sig om.

Att samhället gör det till en grej så att det är normalt, för i dagens läge är allt... det här är ju normalt, men istället så... ja... har folk gjort det till en skam. Det är en skam för folk. Folk mår dåligt när man börjar prata om det, de skäms och vet inte vart de ska ta vägen, och jag tycker att man istället ska prata om det öppet eftersom att det är så jävla vanligt. Och då tycker jag att man ska prata om det som vilken annan sjukdom som helst.

Då skulle jag nog vilja se att folk inte är så rädda utan vågar fråga och inte är rädda för svaret om man frågar någon hur det är hemma och att man vågar göra nånting åt det, kanske då att man vågar göra en so-canmälan, eller att man vågar trycka på att personen ska få... ja, en bupkontakt eller nånting. Att man verkligen ser till barnens behov, vad är det de behöver just nu? Om det kanske är att man flyttar litet datum i skolan till exempel, att man lättar litet på trycket just från skolsidan så att personen kan få det litet lättare så att man inte blir alldeles jättestressad. Så att man verkligen lyssnar på vad barnen behöver och sedan gör man det, och sedan så struntar man litet i vad man borde göra och vad ens... ja, vad heter det... ja, vad ens arbetsbeskrivning säger att man ska göra. För att ofta så är det

kanske liksom det lilla som har betydelse. Så att... ja, det tycker jag, att man tar sig tid och sätter sig ner och pratar med ungdomarna. Ja, det tycker jag är viktigt.

Att låta barnen gå först. För barn kan inte göra någonting åt det själva, men det kan vuxna oftast göra.

BARNKONVENTIONEN

Var uppmärksam på signalen.

INTE VARA RÄDD FÖR ATT FRÅGA

FÅ EKONOMISKT STÖD

Prova medelstora och stora, och till slut et De stora villkor!

INTE IGNORERA

OM föräldrarna inte vill betala

Prova mer öppet så att barnen vågar säga till.

Alla barn har rätt till stöd, så att man klarar av skolan, när familjeförhållande gör det svårt.

ARTIKEL 19: ALLA BARN SKA SKYDDAS MOT PSYKISKT & FYSISKT VÅLD ÖVERGEBREPP, VÅNNÄRD ELLER UTNYTTJANDE. VI TYCKER ATT VUXNA SKA GÖRA SÄHÅR FÖR ATT PÅ ETT BÄTTRE SÄTT UPPEFYLLA ARTIKELN!

ANPASSA UTBILDNINGEN TILL INDIVIDEN

ARTIKEL 28: VARJE BARN HAR RÄTT TILL UTBILDNING! VI TYCKER ATT VUXNA SKA GÖRA SÄHÅR FÖR ATT PÅ ETT BÄTTRE SÄTT UPPEFYLLA ARTIKELN!

LYSSNA och fästis frågor.

Mer pengar från politikerna.

VUXNA SKA TA SIG MER TID

*Enskilda samtal på soc

Intresserad och bry sig

Bli tagen på allvar.

ARTIKEL 3: BARNS BÄSTA SKA ALLTID KOMMA I FRÄMSTA RUMMET I ALLA BESLUT SOM RÖR BARN! VI TYCKER ATT VUXNA SKA GÖRA SÄHÅR FÖR ATT PÅ ETT BÄTTRE SÄTT UPPEFYLLA

Barn är värda lika mycket som vuxna. Lyssna på barnen!

Att se till varje individ och inte

Referensgrupper

I avsnittet om referensgruppsarbete kommer vi att presentera fyra olika områden **1)** Skolan, **2)** Socialtjänsten, Psykiatrin och Missbruksvården, **3)** Barnkonventionen och barns rättigheter, **4)** Stödgrupper. Stödgruppsarbetet tas inte upp i den här kortare versionen av rapporten utan finns vid förfrågan. Tre referensgrupper med totalt sexton ungdomar har arbetat med att ta fram konkreta verktyg för professionella vuxna inom de berörda områdena.

Skolan

Två av referensgrupperna fick i uppgift att skapa fyra stora pappersark med tips till lärare – om att ha en lektion kring missbruk och psykiska sjukdomar. De fick kring fyra olika områden. Områdena var: **1)** Värderingar som de tycker att lärare ska lyfta under en sådan lektion, **2)** Övningar som läraren kan använda sig av under lektionen, **3)** Hur går man tillväga för att hålla en sådan lektion? och **4)** Vad är viktigt att tänka på?

Några av de tankar och tips som kom upp var:

- Lärarna borde gå i fortbildning för att utöka deras kunskap.
- Ha obligatorisk närvaro på lektionen.
- Kuratorn ska finnas med på lektionen som stöd.
- Ta in föreläsare som pratar så att eleverna får fler perspektiv.
- Unga vuxna som arbetar inom Socialtjänsten, BUP och beroendemottagningen ska komma till skolan och ge kunskap om vad de gör. Unga personer så att eleverna lättare kan relatera till dem.

Att förmedla från lärarna till eleverna:

- Det är inte ditt fel.
- Du kan aldrig göra din förälder frisk.
- Alla barn har rätt att älska sina föräldrar.
- 6 elever i varje klass är maskrosbarn.
- Du är inte ensam.
- Alla missbrukare och psykiskt sjuka är inte dåliga föräldrar.

Ungdomarna i referensgrupperna ansåg att det här uppgiften var mycket viktig. Ungdomarna var mycket drivna och engagerade och kom med många bra idéer. En av tjejerna gick till rektorn på hennes skola efter gruppträffen och bad skolan att hålla en lektion om missbruk och psykiska sjukdomar.

Checklista till socialtjänsten, psykiatrin och missbruksvården

En av referensgrupperna fick i uppgift att göra en checklista till socialarbetare inom socialtjänsten samt en som är riktad till vårdpersonal inom psykiatrin och missbruksvården.

De fick två frågor:

- Hur ska miljön vara i väntrum och samtalsrum för att du skulle känna dig så bekvämmöjligt?
- Hur vill du bli bemött av socialsekreteraren/vårdpersonal på psykiatrin eller missbruksvården för att du ska känna dig så bekväm som möjligt?

Efter reflektion om vad som var viktigt på den första frågan kom ungdomarna fram till ett antal olika punkter som var desamma både för socialtjänsten, psykiatrin och missbruksvården. Dessa berörde bland annat hur man ska sitta, vad för typ av möbler det ska vara i rummet, tillgång till fika och viktigt att rummet känns varmt och mysigt.

På den andra frågan – när det gäller bemötande kom ungdomarna fram till ett stort antal punkter som de tycker är särskilt viktigt att socialsekreterare/vårdpersonal på psykiatrin eller missbruksvården tänker på i mötet med ungdomar.

I diskussionen om checklistorna samtalade ungdomarna också kring att om man väljer att arbeta på socialtjänsten så är man i grunden en god människa som vill väl, men att det verkar som att vissa vuxna har tappat bort gnistan och glömt bort drivkraften till att de en gång började. Ungdomarna tror att många socialsekreterare tycker att de gör en del av det som de har skrivit i checklistan – men att de inte tänker på HUR de gör det. Ungdomarna reflekterade speciellt kring att orden respekt, bli tagen på allvar och att bli lyssnad på antagligen betyder olika saker för en vuxen än för en ungdom.

Checklista för socialtjänsten

Bemötande

Socialarbetaren som jag möter måste:

- Visa att hon/han bryr sig om mig och ge ett ”varmt” intryck.
- Verkligen **lyssna**.
- Ta mig på allvar.
- **Prata med mig** och inte över mitt huvud.
- Ge utrymme för mig att komma med egna förslag när det gäller frågor som rör mitt liv vara tydlig.
- Anpassa språket efter ålder och mognad (inte använda svåra och komplicerade ord men inte heller prata med mig som om jag är 3 år).
- Inte säga eller lova saker som inte är möjliga att hålla.
- Se bakom min yta/fasad och inte döma.

- Ha gott om tid på mötena så att jag har tid att berätta det som jag vill.
- Ge mig möjlighet att välja om jag vill ha med mig en vuxen som stöd på olika möten (en vuxen som jag själv väljer).
- Vara två stycken socialarbetare på mötena – en som har extra tid att lyssna och en som ställer fler frågor.
- Informera alla parter i god tid om vilka som kommer vara närvarande på ett planerat möte.
- Ge förberedande information (genom telefonsamtal) några dagar innan ett möte. Det kan exempelvis innebära att jag får reda på vad man ska prata om på mötet så att jag kan förbereda mig känslomässigt.
- Hålla kontakten och regelbundet informera om det aktuella läget mellan mötena.
- Se till att jag inte behöver byta socialsekreterare under utredningens gång, så långt som det är möjligt och i de fall där jag måste byta socialsekreterare – göra det möjligt för mig att träffa de nya socialsekreterarna med de tidigare för att få hälsa. Se till att jag får reda på bytet i god tid.
- Fråga mig hur jag skulle vilja ha det och ta det på allvar.
- Hålla det han/hon lovar.
- **Inte ge falska förhoppningar.**
- Ge mig möjlighet att byta socialsekreterare om jag själv vill det, exempelvis om det av någon anledning inte fungerar mellan mig och socialsekreteraren.
- Inte konfrontera mig inför mina föräldrar.
- Erbjud mig att fylla i en enkel utvärdering vid en utrednings slut.

Vad har varit bra/mindre bra och vad kan göras bättre vid placering?

- Inte flytta runt mig utan ge mig möjlighet att stanna på ett ställe om jag själv vill det och känner mig trygg där.
- Ge mig besked om var jag ska bo vid flytt i god tid.
- Vid möte med både mig och mina föräldrar: ge **alltid** mig möjligheten att prata separat med socialsekreteraren utan mina föräldrar, det kan finnas olika anledningar till att jag har svårt att berätta en del saker inför mina föräldrar.
- Informera om de olika insatser som finns så att jag vet vad jag ska svara på frågan ”Vad skulle du vilja?”
- Informera mig om mina rättigheter!
- Ge tid till relationsbyggande med mig. Det kommer antagligen vara lättare för mig att berätta hur det är hemma och vad jag vill om jag känner att jag kan lita på dig.
- Ha inte möten i konferensrum runt ett stort bord med socialsekreterarna på ena sidan och mig på andra sidan bordet!
- Ge möjlighet att ibland ha mötena utanför socialkontoret. Fråga mig vart jag vill ses.
- Om jag verkar sur, inte svarar på frågor eller är otrevlig beror det antagligen på att jag har dåliga erfarenheter av vuxna, har svårt att lita på eller att det är jobbigt att berätta om det som händer hemma. **Inte att jag inte vill ha stöd och hjälp.** Bli inte sur tillbaka!
- Se till att ha en mailadress så att vi kan ha kontakt via mail, det är oftast mycket lättare för mig än att ha kontakt på telefon. Att ge möjlighet att ta kontakt via sms är också enkelt och bra.

Checklista för psykiatrin och missbruksvården

- Undersök **alltid** om era patienter har barn, oavsett om barnet bor med föräldern eller inte.
- Ta kontakt med barnet och se till att ni har rutiner för **vem** som tar den kontakten så att ni vet att det **alltid** genomförs.
- Om ni inte får tag på barnet eller om barnet inte vill prata med er, försök igen och igen!

Den professionella som möter ungdomen måste:

- Ge mig information om hur min förälder mår, vad som kommer att hända och om min förälders sjukdom.
- Vara ett stöd för mig och ge mig information om vad det finns för hjälp att få som anhörig.
- Inte lägga över problem på mig utan istället fråga mig hur jag mår.
- Berätta för mig att det inte är mitt fel att min förälder är sjuk och att jag inte kan göra min förälder frisk. Säg att det inte är mitt ansvar att ta hand om min förälder, att det är vuxnas ansvar.
- Anpassa språket efter min ålder, använd inte för svåra ord men prata inte heller till mig som om jag vore tre år.
- Var öppen och **LYSSNA** verkligen på hur jag känner.
- **ALLTID** bjuda in mig till ett möte med en professionell, ha det som en rutin, där den professionella:
 - berättar om förälderns sjukdom
 - frågar mig om mina tankar och behov
 - berättar vad det finns för hjälp för att få som anhörig
 - berättar vad som kommer att hända framöver
- Bjuda in mig till ytterligare ett möte tillsammans med min förälder innan föräldern skickas hem. Ge då information om vad för hjälp föräldern får när han/hon väl är hemma och vart vi kan vända oss om föräldern mår dåligt igen. Prata även om hur vi kan få vardagen att fungera hemma.
- När ni får information om att jag lever i en utsatt miljö som påverkar mig negativt **MÅSTE** ni göra en orosanmälan till socialtjänsten.
- Förklara vad som händer, jag vill vara delaktig i processen/behandlingen – hållas aktiv under hela.
- Ge mig ärliga och raka svar på hur det ligger till – att undanhålla information gör mig bara ännu mer nervös, rädd och orolig.
- Prata med mig som att jag är en individ istället för endast till mina föräldrar.

Barnkonventionen

Två av referensgrupperna fick i uppgift att välja ut sex artiklar ur barnkonventionen som de tyckte var särskilt viktiga för dem och för ungdomar i liknande situationer. Varje referensgrupp arbetade sedan med tre artiklar var. Grupperna fick ett pappersark var och skapande material samt frågorna:

- Vad betyder artiklarna konkret för er?
- Hur ska vuxna göra för uppfylla artiklarna i praktiken?

På pappersarket listade de praktiska och konkreta rättigheter som de har kopplade till de tre artiklarna. På arket listade de också vad de tycker att vuxna ska göra för att enligt dem uppfylla artiklarna på ett bättre sätt i praktiken. Detta för att ge vuxna tips på hur de kan göra för att följa barnkonventionen.

Artiklar som ungdomarna valde var:

Artikel 3. Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn.

Artikel 12. Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör henne/honom. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.

Artikel 19. Varje barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller annan som har hand om barnet.

Artikel 26. Varje barn har rätt till social trygghet.

Artikel 28. Varje barn ha rätt till utbildning. Grundskolan ska vara gratis.

Artikel 39. Ett barn som utsatts för övergrepp eller utnyttjande har rätt till rehabilitering och social återanpassning.

Några av de saker som ungdomarna tycker är viktigt att vuxna gör för att på ett bättre sätt uppfylla artiklarna är:

- Vuxna som jobbar med barn och ungdomar har ett ansvar att ta dem på allvar och se dem som individer. Att lyssna och försöka förstå.
- Barn har samma rättigheter som vuxna.
- För att må bättre behöver man bli sedd.
- Ignorera inte en ungdoms signaler.
- Mer öppen relation mellan socialtjänst/BUP/skolan.

Alla punkter finns i den fullständiga versionen av rapporten på www.maskrosbarn.org. Gruppträffen gav ungdomarna mycket större förståelse för barnkonventionen och sina rättigheter. Ungdomarna var mycket motiverade och pratade också kring hur vuxna ska göra för att sprida barnkonventionen så att fler barn känner till sina rättigheter.

Foto: Kitty

Hur kan vi förändra?

Arbetet med den här rapporten har pågått i ett år. Femtio ungdomar har intervjuats och därmed blivit tillfrågade om **deras** tankar och erfarenheter kring kontakten med professionella. Sexton ungdomar har medverkat i våra tre referensgrupper. De har därigenom varit med och utformat olika typer av material riktat till professionella som arbetar med ungdomar. Konkreta verktyg både när det gäller frågor kring miljön samt bemötandet. Några av dessa ungdomar var även delaktiga vid våra avslutningskonferenser där de framförde sina idéer och tankar.

Hela det här projektet har syftat till att lyfta ungdomars röst och öka deras känsla av delaktighet, både genom själva rapportarbetet men även i ett större mer långsiktigt perspektiv. I efterhand ser vi att arbetet med rapporten har gett ringar på vattnet, genom att ge ungdomarna möjlighet att verkligen komma till tals på deras egna villkor har deras egenmakt stärkts. Det var exempelvis en tjej som berättade att hon efter att hon deltagit i referensgruppsarbetet hade gått till rektorn på sin skola för att föreslå att de skulle införa lektioner kring missbruk och psykisk sjukdom. Hon hade arbetat med just den punkten i referensgruppen och kunde inte förstå varför man inte pratade om dessa saker i skolan. Hon bestämde sig för att ta tag i det själv och försöka förändra. Arbetet med rapporten visar tydligt på hur lite som krävs för att stärka barns delaktighet. Den dagen vi vuxna har som rutin att alltid fråga **ungdomen** vad de behöver och vill ha och verkligen lyssnar på svaret, då har vi kommit långt!

Genom att sprida den kunskap som de delaktiga ungdomarna har bidragit med genom arbetet med rapporten till professionella hoppas vi på att kunna så ett frö. En nytt sätt att förhålla sig till frågor som ofta talas om inom socialt arbete, nämligen barnets rättigheter, delaktighet och perspektiv. Genom de senaste åren har kunskapen kring barnets rättigheter, delaktighet samt vikten av deras perspektiv ökat enormt men tyvärr kommer majoriteten av denna kunskap inte från målgruppen själva utan återigen från vuxenvärlden. Vi som arbetar på Maskrosbarn har mött tusentals professionella runt om i landet som arbetar med barn och ungdomar genom våra föreläsningar. Varje gång slås vi av det enorma engagemanget och stora intresset kring barn som lever med en förälder som missbrukar eller som har en psykisk sjukdom. Det finns en enormt god vilja hos professionella att möta ungdomar på deras villkor. Problemet ligger enligt oss inte i brist på vilja utan på svårigheten att byta perspektiv. Att våga sig utanför sina ramar och testa nya sätt. Ungdomarna har alla svaren om vi bara vågar fråga dem, vilket den här rapporten är ett bevis på.

Vad betyder respekt för dig?

Syftet med rapporten var att bygga en bro mellan professionella och ungdomar. Något som var särskilt framträdande under intervjuerna med ungdomarna var att de ofta känner att vuxna inte lyssnar, tar hänsyn till deras åsikt eller förstår dem. Eftersom de professionella vi möter menar att de jobbar hårt för att göra barn och ungdomar mer delaktiga finns det

uppenbarligen en stor brist i kommunikation mellan dem och ungdomarna. Det framkommer även i intervjuerna att olika begrepp betyder olika saker för ungdomarna och för professionella. De har olika språk vilket enligt oss är en av anledningarna till att ungdomarna inte känner sig lyssnade på trots att de professionella försöker arbeta för deras delaktighet. Begrepp såsom respekt, att lyssna och så vidare har olika innebörd för ungdomar respektive vuxna professionella. För att mötas tror vi att vi måste lyfta dessa begrepp inte bara vuxna emellan utan även göra barn och ungdomar delaktiga i detta.

Resultatet i den här rapporten vittnar om barns skrämmande verklighet. Även om vi inte vill tro på det och mår dåligt av att se det så lever tusentals ungdomar idag i en vardag som för många människor bara finns i böcker. Vi möter dagligen barn som blivit misshandlade både psykiskt och fysiskt, torterade, kränkta på alla möjliga sätt och utsatta för övergrepp. Så ser verkligheten ut, frågan är vad samhället gör för att skydda dessa barn? Resultatet visar tydligt på hur dessa barn många gånger inte får något skydd alls trots en upprepad kontakt med professionella, ofta socialtjänsten. Ska det vara möjligt att som barn varit aktuell i tolv olika utredningar på socialtjänsten kring deras hemsituation utan att någon insats gjorts? Ska det vara möjligt att en orosanmälan från skolan då ett barn tagit mod till sig och berättat om grovt våld hemma inte leder till mer än ett möte? Att föräldrarnas nekande räcker för att lägga ner en utredning? Ska barn som levt i en extremt utsatt vardag med ständiga övergrepp hela sin uppväxt tvingas flyttas runt i fem olika jourhem för att det inte finns resurser? Ja det finns många frågetecken som vi vuxna är skyldiga att ta tag i. Nu är det dags att göra verklighet av alla dessa fina ord!

Socialtjänsten

Vi vet att verkligheten inte alltid ser ut som man önskar för socialarbetarna, att de många gånger är bakbundna när det gäller brist på resurser och hög arbetsbelastning. Förändring tar tid och för att ge alla barn och ungdomar det skydd som de har rätt till krävs betydligt mer än vad de enskilda socialarbetarna har makt över. Det krävs förändring på en samhällelig och strukturell nivå, det krävs att politikerna inser allvaret i barns utsatthet och att mer resurser läggs på att förändra detta. Det vi dock har upptäckt i vårt material är att trots brist på resurser är pengarna inte det viktigaste för ungdomarna, utan det som verkligen spelar roll är hur de blir bemötta.

Att någon tar sig tid och verkligen lyssnar på dem, att de blir tillfrågade i frågor som rör deras liv, att de får information om deras rättigheter och vad för hjälp som finns att få, att de uppdateras då förändring sker, att de ges möjlighet att förbereda sig inför ett möte genom att få information om vilka som ska delta och vad man ska prata om, att de ges möjlighet att prata med socialarbetaren utan föräldrarna, att bli talade till och inte över deras huvud osv. Listan kan göras lång, det är det här som är det absolut viktigaste i mötet med ungdomen och det kan **alla** göra! En förutsättning för dessa punkter är att man som professionell tar sig tid, vilket även är en förutsättning för att skapa ett förtroende. Utan ett förtroende är det svårt, näst intill omöjligt att få den informationen av barnet som krävs för att kunna ge honom/henne skydd och verka för barnets bästa.

Handlingsplan

Checklistan till socialtjänsten som ungdomarna i rapporten utformat visar tydligt på hur det faktiskt är bemötandet som är det allra viktigaste i mötet med ungdomen. Vi menar att socialtjänsten behöver en handlingsplan för hur de bemöter barn och ungdomar, en enkel konkret punktlista liknande den som finns i den här rapporten. En sådan handlingsplan bör alla som arbetar på socialkontoret ha gått igen i detalj och de begrepp som tas upp i listan måste även lyftas på gemensamma möten. Vad betyder respekt i mötet med barnet för oss på det här kontoret? Vad innebär det att verkligen lyssna på ett barn och lyfta deras åsikt? Vad gör vi på vårt kontor för att miljön ska vara så tilltalande och inbjudande som möjligt? Men detta är inte nog, för att se att handlingsplanen ger resultat tycker vi att alla socialkontor runt om i landet även måste ha som rutin att ge barn och ungdomar en kort skriftlig utvärdering efter avslutad utredning. Detta för att verkligen säkerställa att handlingsplanen följs och det finns alltid saker som går att förbättra.

Öka kunskap

Som vårt resultat tydligt visar är kunskapen om vad för konsekvenser/symptom/beteenden som kan bli en följd av att ha växt upp i en familj där det finns missbruk eller psykisk sjukdom alldeles för låg bland professionella. Till och med på socionomprogrammet saknas ofta kurser med inriktad specifik kunskap inom detta ämne. Att inhämta kunskap om droger, missbruk och vad som händer i en missbrukares hjärna är **inte** detsamma som att lära sig om vad som händer i en familj då en förälder missbrukar eller mår psykiskt dåligt. Utan den kunskapen och förståelsen kan socialarbetarna omöjligt hjälpa barnet på bästa sätt. Vi föreslår att alla läroprogram, beteendevetarprogram, psykologprogram samt socionomprogram **måste** ha detta som en del i utbildningen.

Barnets rätt till hjälp

Precis som resultatet visar möter vi dagligen ungdomar som får höra att det inte finns resurser, alltså kan de inte få den hjälp de behöver. Det står i socialtjänstlagen att varje kommun har ansvar att se till att det finns familjehem efter de behov som finns. Trots det får många av de ungdomar vi möter vänta på ett familjehem orimligt länge, ett år är inte ovanligt, om de ens får något. Vi har ungdomar som har fått höra av sin socialarbetare att eftersom de är i äldre tonåren är det svårare att hitta ett familjehem eller att de helt enkelt inte har något. Alltså tvingas de bo kvar hemma i en utsatt miljö vilket inte ens är i närheten av vad som är barnets bästa.

Vi upplever att många kommuner har svårt att rekrytera familjehem och jourhem, istället för att vara tvungna att ge ungdomen beskedet att det inte finns något familjehem borde socialkontoren tvingas göra något åt saken. Att exempelvis göra en bredare, mer grundlig rekrytering när det gäller familjehem. Det är socialtjänstens ansvar. Barnen ska inte behöva bli lidande, då bryter vi mot både lagen och barnkonventionen. Även när det gäller jourhemsplaceringar ser vi många brister. Framförallt placeras barn många gånger i ett jourhem under en mycket längre tid än vad lagen säger att man ska.

Ett jourhem får inte bli någon typ av förvaring tills man hittar ett bättre alternativ. Detta ger stora konsekvenser för ungdomen. Om han/hon bor i ett år i ett jourhem, vilket inte är ovanligt, skapar ungdomen självklart relationer till jourhemsföräldrarna. Detta kan bli en trygghet, kanske den enda tryggheten de har. Att sedan slitas från detta efter att ha bott där i ett år blir återigen **inte** vad som är bäst för barnet. Var finns barnperspektivet i det?

I intervjuerna med ungdomarna framkom det att känslan av att vara maktlös i förhållande till den professionella är vanlig och ofta stor. Denna känsla handlade många gånger om att ungdomarna kände att deras röst inte var viktig utan att det var föräldrarnas röst som var den som togs hänsyn till. Många av de intervjuade ungdomarna upplevde att det inte spelade någon roll vad de sa eller tyckte för att det ändå var antingen socialsekreterarnas eller föräldrarnas åsikt som räknades. Att känna att man som ungdom inte kan påverka sitt eget liv föder självklart en känsla av maktlöshet. Genom att tänka på hur man som socialsekreterare bemöter barn och ungdomar kan denna känsla av maktlöshet minska.

Som ungdomarna själva berättar krävs det inte mycket. Att vända sig till och fråga ungdomen före föräldrarna på ett möte, att ge ungdomen möjlighet till ett enskild möte utan föräldrarna, att berätta för ungdomen om hans/hennes rättigheter och vad för hjälp som finns att få är bara några exempel på hur socialsekreteraren kan stärka ungdomens delaktighet.

Tillsyn

Utifrån arbetet med den här rapporten och vår kontakt med ungdomar ser vi en stor brist i tillsynen av socialtjänsten. Vi möter många ungdomar som inte har fått det bemötande och den hjälp som de har rätt till men som varken vågar eller vet att de har rätt att säga ifrån. Av de ungdomar som upplever detta är det endast en som i kontakten med oss har gjort en anmälan till socialstyrelsen. Denna ledde inte till någon förändring. De ungdomar vi träffar vet inte heller att det går att anmäla felbehandling eller om man är missnöjd med ett beslut som tagits. Kunskap om vad de har rätt till och att de även har rätt att klaga när de blir dåligt behandlade är en förutsättning för att stärka ungdomarnas röst. Information om allt detta måste ges redan på första mötet på socialkontoret så att ungdomen vet vad som gäller.

Tillsynen av socialtjänsten fungerar enligt oss inte som den borde idag utan måste bli mer omfattande, större krav borde ställas på de enskilda socialkontoren. Exempelvis genom att det ger en direkt påföljd om en kommun inte kan tillgodose de behov som finns av familjhem, jourhem, kontaktpersoner och kontaktfamiljer. Dessa finns som insatser i lagen av en anledning men om det inte finns någon tillgång till dem fyller det ingen funktion utom att vara missledande.

Barnombud

Utifrån att 89% av de tillfrågade ungdomarna tycker att det skulle vara skönt att ha med sig en annan vuxen som stöd på möten på socialkontoret anser vi att socialtjänsten behöver se över denna möjlighet och hitta sätt för att kunna tillgodose detta behov. En majoriteten av

ungdomarna upplever även att de inte blir lyssnade på eller tagna på allvar på socialtjänsten vilket är ytterligare en anledning till varför barnombud eller liknande behövs. Det bör ligga på socialtjänsten ansvar att tillhandahålla personer som kan verka för barnens bästa på barnens villkor, utifrån deras behov. Exempelvis skulle en kontaktperson kunna fungera som denna person alternativt att en person på varje socialkontor är barnombud och endast arbetar med detta. Det bästa tror vi dock är om barnombudet är en utomstående person som inte jobbar på socialkontoret.

Psykiatri och missbruksvården

Handlingsplan och rutiner

Resultatet i den här rapporten visar tydligt att ungdomar vars förälder mår psykiskt dåligt eller som missbrukar **inte** får den information som de har rätt till av personal inom dessa instanser. Av de intervjuade ungdomarna som har varit med sin förälder på psykiatri upplever samtliga att de inte fått den information de behöver och vill ha om föräldrarnas sjukdom, hur föräldrarnas sjukdom påverkar resten av familjen osv.

Rutinerna för att samtala med barn till föräldrar med missbruksproblematik eller som har en psykisk sjukdom är enormt bristfälliga. Detta trots att hälso- och sjukvårdslagen säger att personal på psykiatri och missbruksvården faktiskt är skyldiga att ge barn och ungdomar information om föräldrarnas sjukdom. För att säkerställa att barn och ungdomar får den information och det stöd de har rätt till enligt lag krävs betydligt tydligare rutiner inom psykiatri och missbruksvården. Vid varje kontakt med en ny patient **måste** personalen undersöka om patienter har barn. Det räcker dock inte med att undersöka det utan om patienter har barn måste personalen även ta kontakt med barnet och erbjuda ett möte eller samtal via telefon där barnet får information. Det krävs att personalen anstränger sig för att få tag på barnet även om de inte lyckas första gångerna.

Personalen behöver anpassa sig efter barnets behov exempelvis genom att vara flexibel med vilken tid mötet ska äga rum, efter skoltid är en förutsättning för de flesta ungdomar. En förståelse hos personalen för hur svårt det är för ungdomen att gå på ett sådant möte och hur det påverkar ungdomar att leva med en förälder som missbrukar eller är psykiskt sjuk är ett måste. All personal inom psykiatri och missbruksvården bör få någon form av utbildning i anhörigstöd och hur man bemöter barn och ungdomar som lever med sjuka föräldrar.

Varje psykiatrisk avdelning och missbruksenhet runt om i landet **måste** ha en handlingsplan gällande kontakten och bemötandet av barn och ungdomar. Denna måste chefen se till att all personal får detaljerad kunskap om. Handlingsplanen bör vara densamma i hela landet för att säkerställa barns rätt till information om föräldrarnas sjukdom samt stöd till barnet. Vi tror att handlingsplanen bör vara en enkel punktlista med konkreta punkter om hur bemötandet, kontakten med ungdomen och miljön ska se ut.

Barnombud

Vi vet att vissa psykiatriska avdelningar redan använder sig av det som kallas barnombud, en person som är anställd för att se till att barnen förs på tal och att kontakt tas med barnen. Detta tycker vi utifrån det skrämmande resultatet i den här rapporten att alla psykiatriska avdelningar ska ha. Att barnet per automatik ska tilldelas ett barnombud när personal på avdelningen har fått reda på att en patient har barn. Barnombudet tar all kontakt med barnet och har tid till att fungera som ett stöd för barnet. Barnombudet erbjuder barnet möten som både har ett stödjande och ett informativt syfte.

Även inom missbruksvården anser vi att barnombud behöver finnas. För trots nya lagar och mycket diskussioner om barns bästa, barns rättigheter så blir det ingen förändring i praktiken.

Skolan

I detta avsnitt diskuterar vi skolans roll och vad skolan skulle kunna förbättra för de 25% av eleverna i alla skolor som lever med en förälder som dricker för mycket eller en förälder som mår psykiskt dåligt. Handlar det om policydokument eller mänskligt intresse på er skola?

Handlingsplan

Vi tycker att alla skolor ska ha en handlingsplan för hur de möter barn i utsatta familjesituationer. Vem gör vad? Har ni en kontakt på socialtjänsten? Vem kan man rådfråga? Vilken funktion har skolkuratorn/psykologen eller skolsköterskan på skolan? Går alla orosanmälningar till socialtjänsten via rektorn?

Fortbildning

25% av alla barn i Sverige växer upp med en förälder som dricker för mycket eller en förälder som mår psykiskt dåligt. Det betyder att ca 6 elever i varje klass lever under de omständigheterna och att personal på skolan dagligen möter och kommer möta många av dessa barn. Kunskapen kring och utbildningen om barn i utsatta familjesituationer anser vi är mycket bristfällig på lärarutbildningen. Vi tror därför att fortbildning för all skolpersonal skulle vara viktigt och vara en resurs för skolpersonal i det dagliga arbetet. Vi ser att många ungdomar känner sig förbisedda och att skolpersonal är rädda för att fråga dem hur de mår eftersom de inte vet vad de ska göra med informationen.

Om ni inte har möjlighet att ta in en föreläsare tror vi att det räcker långt bara att ha en gemensam temadag bland skolpersonalen för att lyfta frågorna, bara genom att uppmärksamma problematiken kan ni komma långt. Mer kunskap om ungdomarnas situationer kommer också ge personalen på skolan mer förståelse för varför vissa ungdomar ständigt har ont i magen, ont i huvudet, är ofokuserade på lektionerna, har svårt att göra läxorna eller har stor frånvaro. Det kanske inte alltid beror på lathet?

Våga fråga

Många ungdomar som vi möter, både i rapporten och i vårt dagliga arbete beskriver att vuxna inte vågar se, höra eller fråga dem hur de mår. Många ungdomar säger ”om han bara hade frågat tio gånger hade jag vågat berätta”. Vi möter också många lärare som säger att de har frågat några gånger – men inte fått ett ärligt svar. Då säger vi – fortsatt fråga, stå på dig!

Många av de ungdomar vi möter har mycket liten tilltro till vuxna och har blivit svikna gång på gång, de håller familjehemligheten hårt och känner stor skam och skuld. Det är svårt för dem att berätta. Som vuxen måste man skapa en relation till ungdomen och visa att man är värd deras tillit. Fråga hundra gånger om det krävs – du kan vara den vuxna som förändrar ungdomens liv bara genom en fråga.

Lektion om barnkonventionen

93% av ungdomarna i rapporten vet ingenting om barnkonventionen och sina rättigheter. Skolan är den plats där alla barn vistas varje dag. Av vår erfarenhet arbetar många skolor inte med barnkonventionen, om skolan arbetar med barnkonventionen tas detta upp på en ”FN dag” där barnkonventionen sällan eller aldrig bryts ner i delar så att eleverna förstår vad rättigheterna konkret betyder för dem. Vi upplever att många ungdomar tror att barnkonventionen inte gäller dem utan ”barn i Afrika”.

Vi tycker att alla skolor ska ha en lektion om barnkonventionen och barns rättigheter och bryta ner det på ett sådant sätt och beskriva det med sådana ord så att barn förstår. Vi vill att lärarna ska förklara t.ex. vad barn har för rättigheter gentemot sina föräldrar, i kontakt med myndigheter, vad för stöd och information de har rätt till. Alla barn borde veta om sina rättigheter – hur ska de annars kunna hävda dem?

Våga agera

Om du som lärare eller skolpersonal har fått information om att en elev inte mår bra – våga agera! Du måste ha kunskap om vart du kan vända dig med informationen. En klok man sa en gång till oss ”Jag vill kunna möta alla mina elever på Konsum om 10 år och veta att jag med gott samvete kan säga att jag gjorde allt jag kunde för att hjälpa dem”.

Kuratorer

Ett flertal av ungdomarna i rapporten har inte vänt sig till skolkuratoren för stöd i sin hem-situation. Många beskriver att de inte vet vad kuratorn gör eller ens om de har någon på skolan. Vi anser att skolkuratorer måste prioriteras och att skolkuratoren måste göra sig mer tillgänglig för eleverna på skolan. En skolkurator borde informera alla klasser på skolan att hon/han finns och hur man går tillväga för att gå dit. Vi har fått uppfattningen av de tillfrågade ungdomarna att skolkuratoren kan vara svår att nå. Vi tror att detta skulle förenklas om eleverna kunde kontakta skolkuratoren vi sms eller mail. Vi tycker att övrig skolpersonal borde kräva av ledningen att kuratorer borde få mer tid på skolan, det skulle underlätta arbetet för alla anställda. Skolkuratorns tid kommer aldrig räcka till för hundratals elever, se till att alla klasser gör ett besök på ungdomsmottagningen eller annan mottagning där fler kuratorer finns.

Samarbete med socialtjänsten

Vi tycker att alla skolor och socialkontor ska ha en etablerad kontakt och ett nära samarbete. Om skolpersonalen vet vem de ska vända sig till för råd eller för orosanmälan tror vi att processen skulle gå mycket snabbare och bli bättre för såväl ungdomarna som skolpersonalen. Socialtjänsten borde komma ut till skolan och berätta vad de göra, hur de går tillväga med en orosanmälan och en utredning. Många ungdomar är mycket rädda för socialtjänsten och skolan är en bra plattform för dem att få korrekt information om vad socialtjänsten gör.

Anpassad skolgång

I Sverige har alla barn skolplikt under hela grundskolan. Vi ställer oss ofta frågan vilken plikt vuxna har för att se till att alla barn klarar grundskolan. I rapporten berättar en majoritet av ungdomarna att de har mycket svårt att hänga med i skolan på grund av trötthet och oro. Vi möter många ungdomar som upplever att de blir dömda av skolpersonal på grund av att de har dålig närvaro, är okoncentrerade på lektionerna eller inte gör sina läxor. Det är en plikt, men också en rättighet att få gå i skolan. Vi anser att alla barn ska få resurser så att de kan ta sig igenom grundskolan. Många av de ungdomar vi möter skulle klara skolan mycket bättre om skolpersonal hade större förståelse för yttre faktorer som påverkar dem mycket negativt. Många av dem behöver extra tid och anpassad skolgång, andra behöver bara ett uppmuntrande leende och en fråga hur det är. Skolgången är för många ungdomar ett stort orosmoment som ger dem mycket ångest, de vill klara av skolan men har det mycket svårt på grund av sin hemsituation.

Lagar som måste följas

Vi vill också lyfta upp de lagar som all skolpersonal måste följa. Vi möter många ungdomar som har mött skolpersonal som inte har gjort en orosanmälan till socialtjänsten trots att ungdomen lever i en situation där det är fara för deras hälsa och utveckling. Barnkonventionen rör också all skolpersonal i allra högsta grad – varför sätter ni inte upp barnkonventionen i personalrummet och ser till att ni diskuterar på nästa personalmöte hur ni på er skola ska arbeta för att uppfylla så många artiklar som möjligt?

Politiker

Som det ser ut idag är **inte** lagen ett skydd för barnen. Det vittnar verkligheten om. Det har framkommit i intervjuerna och även i vår kontakt med tusentals ungdomar runt om i landet att skydds nätet i lagen inte fungerar som det ska. I socialtjänstlagen finns ett stort tolkningsutrymme vilket i praktiken leder till att barn får olika behandling, information, hjälp och stöd beroende på vilken kommun de bor i. Detta betyder att beroende på vilken kommun du som barn bor i och vad de har för resurser har du olika möjligheter till hjälp och därmed olika möjligheter till att må bättre. En annan faktor som har stor betydelse är vem barnet tilldelas som handläggare på ett socialkontor, vilken kunskap och vilket synsätt denne har på barn blir avgörande för barnets framtid.

I samhället idag löser vi problem med snabba och kortsiktiga lösningar. Men vad händer när den nya generation som växer upp med allt större psykisk ohälsa som en konsekvens av sin egen uppväxt. Vi vet idag att om dessa barn och ungdomar inte får rätt hjälp och stöd löper de en betydligt större risk att utveckla egen psykisk ohälsa. Vi på Maskrosbarn menar att detta stöd och denna hjälp kan vara extremt kostnadseffektiv, mycket kan göras med små medel det är vi ett bevis på. Sätter vi däremot inte in ett långsiktigt stöd för dessa ungdomar så kommer konsekvenserna av det kosta oerhört mycket mer. Exempelvis kan lösningen på/hjälpen till en ungdom som dagligen lever i en extremt utsatt hemsituation inte antas vara att gå i stödgrupp en termin för att sedan släppas helt utan stöd efter avslutning. Många av de ungdomar vi möter behöver ett mer långsiktigt stöd och hjälp för att kunna må bättre då föräldern många gånger bara blir sjukare.

Utifrån vår erfarenhet av kontakten med tusentals ungdomar samt resultaten i den här rapporten menar vi att vissa förändringar i lagen är ett måste för att öka barns skydd. Vi anser framförallt att en del förtydliganden behöver göras i socialtjänstlagen för att minska tolkningsutrymmet som idag inte verkar för barnets bästa. Vi vill att alla barn ska ha samma rättigheter och få samma bemötande i kontakten med professionella. Så ser tyvärr verkligheten inte ut idag. Därför föreslår vi nedanstående lagförändringar:

- **Alla tonåringar** ska ha rätt till att få stöd och hjälp utan att föräldrarna vet om det. Om barnet inte vill att föräldrarna ska veta att de exempelvis går i stödgrupp så finns det en anledning till det. Barnet ska inte behöva lida för att föräldern till exempel inte har någon sjukdomsinsikt.
- Socialarbetarna **MÅSTE** ha ett enskilt samtal med varje barn, oavsett ålder, som kommer in till socialtjänsten utan deras föräldrarna. Barnet måste ges möjlighet att berätta om sin situation utan påverkan från föräldrarna. Det enskilda mötet är även ett måste för att säkerställa att barnets röst blir hörd.
- Socialarbetaren måste **ALLTID** erbjuda barnet att ta med sig någon utomstående som stöd under möten. Barn behöver en annan vuxen som bara är där för deras skull och för att föra fram deras röst. Alla barn har inte någon annan vuxen som de kan ta med sig på sådana möten. Därför behöver det utvecklas en tjänst som barnombud inom socialtjänsten. Att socialtjänsten kan erbjuda barnet en person som fungerar som deras ombud, som ser till att barnet får sina rättigheter tillgodosedda och att de blir lyssnade på. Ett förslag är att barnet får en kontaktperson som även har detta i uppdrag under utredningens tid.

Till sist vill vi så ett hoppets frö till dig som medmänniska

Detta avsnitt handlar om dig som medmänniska. Det här avsnittet handlar inte om din yrkestitel, din universitetsutbildning eller dina yrkeserfarenheter. Det här avsnittet handlar om dig och riktar sig till dig som är vuxen. Du möter barn varje dag – vad gör du för dem? Det handlar mycket om att ta steget och våga.

Våga fråga!

Vi vill utmana dig. Varje dag ska du fråga minst ett barn Hur mår du idag? Hur är det? Hur var det hemma i helgen? Genom att fråga visar du att du bryr dig. Barnet du frågar kanske tror att den inte har en vuxen på hela jorden som bryr sig. Genom att fråga visar du dig tillgänglig. Men var inte beredd på ett ärligt svar första gången du frågar – du måste visa att du har rätt till deras förtroende. Fråga hundra gånger. Tänk – du kan vara den enda vuxna som ser dem!

Våga agera!

Får du information om att ett barn far illa hemma. Våga agera! Om du inte vill göra en socialtjänstanmälan direkt så ring anonymt till socialkontoret och fråga om råd. Alla vuxna i Sverige har anmälningsplikt när barn utsätts för ett brott. Samtidigt som du är en god medborgare och inte bryter mot lagen - så är du också med och uppmärksammar ett barn som behöver stöd. Våga sätta ner foten och göra skillnad – eventuella konsekvenser får de professionella ta hand om, det är deras jobb. Varje dag träffar barn vuxna som blundar för deras hemsituationer och där med accepterar att det fortlöper. Du är inte en vuxen som blundar! Eller hur?

Våga vara osvensk!

”Jag vill inte lägga näsan i blöt”, ”Jag vill inte klampa in i familjen” och ”Det där angår inte mig” är ord som du inte får ta i din mun! Det är väldigt svenskt att vara lite rädd för konsekvenser och att sköta sitt eget. Det är inget fel med att bry sig om andra människor och vilja deras väl! Alla barn i Sverige angår oss alla – de ska ju ta hand om dig sen eller hur? Våga vara osvensk!

Våga vara obekvämlig!

Lyssnar inte kollegorna på din oro om ett barn? Lyssnar inte socialtjänsten när du ringer för att uttrycka din oro? Våga vara obekvämlig och ställ dig på barnets sida. Tänk vad svårt det är för ett barn att hävda sina rättigheter och sina åsikter – om de knappt lyssnar på dig som är vuxen. Våga ringa en gång till, våga bli arg och tala med din mest bestämda stämman.

Våga kriga för allas barn!

Vi lever i Sverige som av många av oss skulle beskrivas som ett välfärdssamhälle. Varför utsätts många barn för tortyr och incest? Varför lever många barn under existensminimum? Varför kränks deras lagstadgade rättigheter på daglig basis? Varför får barn ta vuxenansvar? Detta händer kanske hos din granne, hos din kollega eller hos dina barns kompisar. Våga kriga för barns rättigheter! Våga säga till och ifråna! Alla barn har rätt till en trygg uppväxt med trygga vuxna.

Våga lyssna!

Att lyssna är inte samma sak som att vända ditt öra mot en annan människa. Du måste verkligen lyssna och det gör du genom att vara intresserad och engagerad. I samtalet så vill du verkligen höra vad barnet har att säga, eftersom barnets åsikter är lika viktiga som dina vuxna. Se till att du har tid att bara sätta dig ner och lyssna, du kommer att bli hänförd av alla drömmar, idéer, tankar och åsikter som unga människor har.

Våga vara vuxen!

”Mina barn och andras ungar” är kanske ett gammalt uttryck men gäller än idag. Min farmor har berättat om landsbygden på hennes tid – då var de flesta fosterhem till grannens barn eller hade till och med ”sommarbarn” från Stockholm. Det var inget konstigt att ta hand om och fostra andras barn, om man själv hade möjlighet. Här handlar det inte om några rikedomar, utan om bondfamiljer som kände sitt medmänskliga ansvar – allas våra barn. Att vara kontaktfamilj, jourfamilj eller familjehem är en stor uppoffring – det förstår vi. Men att kunna erbjuda sitt hem som en trygg plats till en ungdom som inte har trygghet någonstans kommer att ge dig så mycket mer än du ger. Om du har haft turen att få ett tryggt och stabilt liv borde det väl kännas i alla fall lite bra att kunna dela med sig det till någon som inte alls har haft turen på sin sida?

Våga ge av din tid!

När min mamma var liten så fanns det ett föreningsliv i Sverige. Där de flesta vuxna var engagerade i något. Det betydde att vuxna spenderade ganska mycket tid helt naturligt med barn. Det föreningslivet är mer eller mindre borta idag. Idag har vi vuxna inte tid, vi har aldrig tid. Men tänk om vi hade lite mer tid? Tänk om vi kunde sätta oss ner i några minuter och bara lyssna? Eller om vi kunde ta oss tiden att bjuda in våra barns kompisar på middag? Det kanske är just den där middagen som gör att barnets kompis orkar kämpa resten av månaden. Tänker du redan nu på en av dina barns kompisar? Bra, se till att ordna med en middag eller en övernattnings nästa vecka! Tänk om vi hade tid att följa med på simträningen och bara vara där som vuxen. Eller om vi kunde ge lite av vår tid och vara volontär som läxhjälp på biblioteket? Tänk, vi har ju all den där tiden – men vi kanske inte vet vad den kan vara värd för ett barn?

Våga vara personlig!

Våga dela med dig av ditt innersta, till och med till ett barn! Vi litar på att du har ett vuxet omdöme som säger till dig att inte använda barn som dina terapeuter. Det är inte det vi menar, vi vill bara att du ska vara lite mer mänsklig och berätta om dina tonårs svårigheter och nitarna som du har gått på i ditt liv. Många ungdomar möter idag aldrig någon som är på riktigt – de lär sig av det de ser på tv. Våga vara personlig och en riktig människa – om du är perfekt och aldrig har gått igenom en svårighet så kommer det knappast kännas

bättre för en ung människa. 25% av den vuxna befolkningen borde också rimligen ha växt upp med en förälder som dricker för mycket eller en förälder som mår psykiskt dåligt. Vi kan skriva under på att ungdomar i den situationer verkligen uppskattar att lyssna på dina erfarenheter och hur du gjorde för att må bra. Vi gör det ju varje dag så vi vet att det funkar. Du vinner också en enorm respekt från ungdomarna! Du är en vuxen som fattar, och det är viktigt!

Våga göra något även fast du inte måste!

Kanske handlar det om den där kramen som du kan ge lite oftare. Kanske handlar det om att komma ihåg något som barnet har berättat som du kan ta upp och fråga. Kanske handlar det om en liten present? Kanske handlar det om ett sms eller ett mail som påminner ungdomen att du bryr dig? Att göra något även fast man inte måste i ett samhälle som idag nästan bara bygger på måsten är verkligen att vinna respekt och gillande av en ungdom.

Våga rädda liv!

Ja, det låter kanske klyschigt men du är ute och räddar liv varje dag. Och om du följer vår lilla lista är vi säkra på att du kommer att rädda ännu fler. Är det inte en enorm känsla att veta att man kan rädda liv? Bara genom att säga hej, ge lite av sin vuxna tid eller erbjuda sitt öra eller en kram för en stund? Ger det inte en helt sjuk känsla av eufori att tänka att man kan rädda liv på väg hem från jobbet? Att just du är en sån där viktig vuxen som kan förändra hela ett barns tillvaro – bara genom att finnas?

Vi på Maskrosbarn har några ledord som passar bra nu:

Glädje

Hopp

Framtid

Det behöver inte vara så svårt – det behöver faktiskt inte vara svårt alls. Om du – precis som vi är redo att förändra samhället, en liten bit i taget, så kör vi! Och vi ska köra tills den dagen då Maskrosbarn inte behöver finnas längre. Då vi kan luta oss tillbaka och säga att barn i Sverige inte längre mår dåligt för att deras föräldrar mår psykiskt dåligt eller dricker för mycket. Vi tror nämligen att vi kan få nästa generation vuxna att må lite bättre av att de får stöd redan som ungdomar. Och om vi inte lyckas få hela den generationen att må så bra att de inte mår psykiskt dåligt eller tar till alkohol som ångestdämpare vet ni vad vi gör då? Jo, då ger vi oss på nästa generation ungdomar, och nästa och nästa. Till slut är vi nog färdiga. Visst det krävs ju en massa jobb för att komma dit. Men...

“Ingenting är omöjligt, det som verkar omöjligt tar bara lite längre tid”

Tack för eran uppmärksamhet, tid och intresse (det måste ju tagit jättelång tid att läsa hela den här rapporten, men visst var det intressant?).

Maskrosbarn

www.maskrosbarn.org
kontakt@maskrosbarn.org

Foto: Ella Desurmont